

KBM:S FORSKNINGSSERIE | NR 4

Ann Enander
Susanne Hede

Förväntningar och erfarenheter hos aktörer

DELRAPPORT 1 FRÅN PROJEKTET BEREDSKAP
OCH KRISHANTERING I SVENSKA KOMMUNER

KRISBEREDSKAPS
MYNDIGHETEN

KBM:S FORSKNINGSSERIE | NR 4

Förväntningar och erfarenheter hos aktörer

DELRAPPORT 1 FRÅN PROJEKTET BEREDSKAP
OCH KRISHANTERING I SVENSKA KOMMUNER

Ann Enander och Susanne Hede

KBM:S FORSKNINGSSERIE

- NR 1 Är den inre säkerheten hållbar?
- NR 2 Risk- och sårbarhetsanalyser
Utgångspunkter för fortsatt arbete
- NR 3 Kommunal sårbarhetsanalys
- NR 4 Förväntningar och erfarenheter hos aktörer
Delrapport 1 från projektet Beredskap och krishantering
i svenska kommuner

Titel: Förväntningar och erfarenheter hos aktörer
Delrapport 1 från projektet Beredskap och krishantering i svenska kommuner
Utgiven av Krisberedskapsmyndigheten (KBM)
Upplaga: 2 500 ex

ISSN: 1652-3717
ISBN: 91-85053-49-X
KBM:s dnr: 0042/2002
Grafisk form: AB Typoform
Tryck: Edita Ljunglöfs, Stockholm, juli 2004

Skriften kan erhållas kostnadsfritt från Krisberedskapsmyndigheten
E-post: bestallning@krisberedskapsmyndigheten.se

Skriften kan laddas ned från Krisberedskapsmyndighetens webbplats
www.krisberedskapsmyndigheten.se

KBM:S FORSKNINGSSERIE NR 4

Innehåll

Förord 5

Summary 7

Sammanfattning 9

Inledning 11

Metod 15

Urval 15

Genomförande 15

Frågeformuläret 16

Respondenter och bortfall 19

Databearbetning 21

Utveckling av index och sammanfattande mått 21

Resultat 24

I. Beskrivning av generella svarsmönster
med befattningsvisa jämförelser 24

Nya lagen och krisledningsnämnder 24

Kommunens erfarenhet av kriser 26

Egen erfarenhet av allvarliga händelser/kriser 28

Uppfattning om risk- och hotbild 30

Kommunens beredskap 33

Egen beredskap 35

Inställning till risk och beredskap samt motivation 38

II.	Jämförelser mellan undergrupper: erfarenhet av kris eller allvarlig händelse	40
	Kategorisering av erfarenhetsvariabler	40
	Analysresultat	41
	Sammanfattad bild	43
III.	Jämförelser mellan olika undergrupper: kön och antal år i befattning	44
	Könsskillnader: hela respondentgruppen	44
	Könsskillnader inom gruppen socialchefer	45
	Erfarenhet i befattning	46
IV.	Upplevd risk, oro för krishantering och personlig beredskap: vidare analys	47
	Upplevelse av risk och hanteringsoro i relation till specifika erfarenheter i kommunen	47
	Personlig beredskap och kommunal beredskap	48
	Diskussion	51
	Referenser	56
	Bilaga 1	59

Förord

Kraven på förmågan att hantera svåra händelser och kriser i svenska kommuner har ökat till följd av kommunernas förändrade och utökade roll i det nya krishanteringssystemet. Samtidigt är den risk- och hotbild inför vilken beredskapen ska byggas upp komplex och kan ge upphov till skilda tolkningar. Kunskap om hur krishanteringssystemets aktörer uppfattar och hanterar sin roll saknas till stor del idag. I projektet "Beredskap och krishantering i svenska kommuner" har belysts hur kommunala aktörer uppfattar och hanterar sin roll avseende risk- och krishantering. Resultaten presenteras i tre delrapporter i KBM:s forskningsserie.

Många kommuner i Sverige har erfarenhet av allvarliga händelser. Flera har drabbats av naturhändelser i form av ras, oväder eller snöstorm. I andra fall har det handlat om större olyckor med svåra sociala konsekvenser inom en eller flera kommuner, såsom diskoteksbranden i Göteborg 1998 eller förlisningen av M/S Estonia 1994. I denna delrapport, *Förväntningar och erfarenheter hos aktörer*, redovisas resultat från en enkätstudie ställd till kommunchefer, tekniska chefer, socialchefer och räddningschefer i Sverige våren 2003. I den speglas de tillfrågades syn på egna erfarenheter, risk- och hotuppfattning, kommunens beredskap, egen personlig beredskap och inställning till risk och beredskap. Resultaten visar att kommunala aktörer i stort har gott förtroende för krishanteringsförmågan i den egna kommunen. Författarna diskuterar i rapporten vilken betydelse för kommunal beredskap det har att olika befattningskategorier har delvis skilda bilder av risk- och krisproblematiken, samt betydelsen av egen erfarenhet för synen på beredskapsfrågor.

I delrapport 2, *Drivkrafter för arbete med säkerhets- och beredskapsfrågor*, fokuseras motivationsfaktorer för att arbeta med risk- och krisfrågor i kommunerna. Studien är kvalitativ och bygger på data från dels

en intervjuundersökning i kommuner som haft erfarenhet av olika typer av krishändelser, dels en enkätstudie som vände sig till ett urval av kommunchefer, tekniska chefer, socialchefer och räddningschefer i Sveriges kommuner.

I delrapport 3, *Att stå "i stormens öga"*, redovisas en kvalitativ analys av erfarenheter från intervjustudien av aktörer i kommuner med erfarenhet av hantering av olika typer av kris. Författarna fokuserar i studien upplevelser och erfarenheter hos aktörer i olika roller, vid olika typer av händelser och i olika skeden av hanteringen av en allvarlig händelse eller kris.

Denna rapport är skriven av Ann Enander och Susanne Hede, som är forskare vid Försvarshögskolan, Institutionen för ledarskap och management.

Författarna svarar för innehållet i rapporten.

Ingrid Pettersson

Forskningsamordnare, Krisberedskapsmyndigheten

Summary

In Sweden in the last few years new legislation has increased the requirements of preventive planning and management of accidents and extraordinary situations, particularly at the local level. The aim of this study is to investigate how individuals who may be called upon to take central roles in a municipal crisis perceive community risks and threats, and how they assess their own and the local community's ability to prepare for and deal with such situations. The study is one of three related studies focusing on municipal actors, risk and crisis experiences.

During the spring 2003 postal questionnaires were sent to all chief municipal managers, rescue service chiefs, heads of technical offices and heads of social offices in Sweden, in total 1,101 persons. The questionnaire comprised seven major areas: background data; the new law on extraordinary events; experiences of emergencies/crises; risk and threat perception; municipal preparedness; personal preparedness; attitudes towards risk and preparedness issues and finally motivation to work with risk and safety issues. The response rate for the questionnaire was 67 %.

Greatest risk was assessed for major road traffic accidents, storms and dangerous goods or chemical accidents. Assessment of risk followed relatively similar patterns for all categories of officials, while concerns related to dealing with different scenarios tended to differ according to area of responsibility. There were also other differences in perceptions and views between these four main categories of officials. The greater majority of respondents reported that they seldom if ever felt concern as to what might occur in their community. Confidence in and assessments of local crisis management capability in their own municipality also tended to be favourable.

Approximately half of the respondents had personal experience of dealing with some kind of municipal crisis. Individuals with personal

experience tended to perceive greater risk, but also expressed greater interest in risk and crisis management issues and showed greater competence in this regard within their own areas of responsibility. This group also to a considerably greater extent reported feeling well prepared in various ways.

While it can be viewed as positive that municipal actors have strong confidence in the crisis management capability of their own community, this may also have consequences regarding for example their awareness of threat developments and of weaknesses in local preparedness. Implications of the fact that different categories of municipal officials have somewhat diverging views regarding some risk and crisis problems are discussed, as also the significance of personal experience on how preparedness is perceived.

Sammanfattning

Kraven på krishanteringsberedskap i svenska kommuner har ökat, till följd av kommunernas förändrade och utökade roll i det nya krishanteringssystemet. Samtidigt är den risk- och hotbild inför vilken beredskap skall byggas upp komplex och kan ge upphov till skilda tolkningar. Kunskap om hur krishanteringens aktörer uppfattar och hanterar sin roll saknas till stor del idag. Denna studie syftar till att kartlägga hur individer som är tänkbara aktörer vid en kommunal kris eller allvarlig händelse uppfattar risk- och hotbilden samt hur de bedömer sina egna och kommunens möjligheter att förbereda sig inför och hantera svåra händelser. Studien utgör en av tre delstudier med fokus på kommunala aktörer, risk och kriserfarenheter.

Under våren 2003 skickades ett frågeformulär till samtliga kommunchefer, tekniska chefer, socialchefer (i alla kommuner utom de med kommunalnämnder) samt räddningschefer i Sverige, totalt 1 101 personer. Frågeformuläret omfattade sju övergripande teman: bakgrundsuppgifter avseende respondenterna, nya lagen om extraordinära händelser, erfarenheter av svåra påfrestningar/kriser, risk- och hotuppfattning, kommunens beredskap, egen personlig beredskap, inställning till risk och beredskap samt motivation att arbeta med risk- och säkerhetsfrågor. Svarsfrekvensen var 67 %.

De tillfrågade bedömde att störst risk förelåg för större vägtrafikolyckor, svår storm/oväder och farligt gods eller kemiska olyckor. Bedömning av risk följde relativt likartade mönster hos alla befattningskategorier, medan oro för hantering av olika typer av händelser var i högre grad relaterad till respektive verksamhetsområden. Bedömningar från olika befattningskategorier visade förutom oro även i andra avseenden delvis skilda mönster. Generellt angav respondentgruppen att de sällan kände någon oro inför vad som kunde inträffa i kommunen. Förtroende för

och bedömningar av beredskapen i den egna kommunen var också övervägande positiva.

Ca hälften av respondenterna hade egen erfarenhet av att hantera någon form av kommunal kris. Individer med personlig erfarenhet tenderade att uppleva större risk, men även starkare engagemang för beredskapsfrågor och högre kompetens för dessa frågor inom det egna verksamhetsområdet. Denna grupp uppgav i klart högre utsträckning att de kände sig förberedda i olika avseenden.

Samtidigt som det kan ses som positivt att kommunala aktörer har gott förtroende för krishanteringsförmågan i den egna kommunen kan detta även ha konsekvenser för vaksamheten vad gäller riskutveckling och brister i egen beredskap. Implikationer för kommunal beredskap av att olika befattningskategorier har delvis skilda bilder av risk- och krisproblematiken diskuteras, samt betydelsen av egen erfarenhet för syn på beredskapsfrågor.

Inledning

I dag förväntas samhället ha en god beredskap för olika typer av svåra händelser. Den första januari 2003 trädde en ny lag (SFS 2002:833) i kraft om extraordinära händelser i fredstid hos kommuner och landsting. Lagen utgör en del i det nya svenska krishanteringssystemet som har till syfte att minska samhällets sårbarhet och öka förmågan att hantera kriser om de ändå inträffar. Lagen ställer krav på beslutsfattare i kommuner och landsting att planera för och inrätta krisledningsnämnder för hanteringen av extraordinära händelser.

Många kommuner i Sverige har erfarenhet av allvarliga händelser. Flera har drabbats av naturhändelser i form av ras, oväder eller snöstorm. I andra fall har det handlat om större olyckor med svåra sociala konsekvenser inom en eller flera kommuner, såsom diskoteksbranden i Göteborg 1998 eller förlisningen av M/S Estonia 1994. Svenska kommuner har även påverkats av internationella händelser, där särskilt Tjernobylolyckan (1986) föranledde omfattande regionala och lokala insatser. Den beredskap som byggs upp i kommunerna måste således inriktas mot ett brett spektrum av händelser, vilket även speglas i den nya lagen. I en skrift från Kommunförbundet (Hjert, 2002) konstateras att: "en extraordinär händelse går inte på förhand att klart definiera, utan det måste göras en helhetsbedömning i det enskilda fallet".

Framtidens kriser är omöjliga att förutse. Vissa forskare menar att det är troligt att krishändelser kommer att öka globalt i framtiden, att dessa kommer att ändra karaktär (Quarantelli, 1996), och även ställa nya krav på aktörer (Robert & Lajtha, 2002). Dagens hotbilder är diffusa på flera olika sätt. Det kan röra sig om tekniska olyckor som är svåra att upptäcka med normala larmsystem (Lagadec, 1997). Utvecklingen inom it och bioteknik kan även bidra till nya typer av kriser som är svåra att förutse (Quarantelli, 1996). Våra föreställningar om vad som händer vid en kris påverkas också av media (Rosenthal, 1998). Genom att media

främst lyfter fram verkligt stora händelser med omfattande fysiska och materiella skador kan det skapas en subjektiv bild av hysteri, panik och kollektiv stress. En konsekvens kan bli att myter om krisbeteende sprids och förstärks (Fischer, 1996).

Quarantelli (2001) pekar på ytterligare en förändring vad gäller framtidens kriser, där han menar att nya kategorier av experter och tjänstemän kommer att få viktiga uppgifter för att hantera dessa. I Sverige kan det ökade ansvaret på kommunal nivå kanske sägas spegla en sådan utveckling mot att fler yrkeskategorier får ett ökat ansvar i dessa frågor. Mot bakgrund av den oklara hotbilden och en i vissa avseenden selektiv information om effekter av kris i media ställs dessa aktörer också inför behov av att bygga upp och vidmakthålla en realistisk och trovärdig beredskap.

Kunskap om hur krishanteringens aktörer uppfattar och hanterar sin roll saknas till stor del idag. Betydligt större intresse har ägnats hur allmänheten uppfattar olika samhällshot och möjligheter att förbereda sig för olika händelser (se t.ex. Larsson & Enander, 1997; Sjöberg, 2001). Broberg Wulff och medarbetare har i en serie rapporter (1998a, 1998b, 1998c, 1998d) belyst vissa uppgifter från kommunerna i anslutning till att beredskapsfrågor fick en mer framträdande roll efter en ny lag om civilt försvar 1995 (SFS 1994:1720). I studierna framkom bland annat ett starkt uttalat behov av stöd i form av övningar/utbildning och skapande av scenarier. Studierna speglar dock inte uppfattningar hos enskilda aktörer, utan snarare en samlad kommunalbild. Kommunala erfarenheter har tagits tillvara inom ramen för studier av CRISMART och FOI, men fokus har främst legat på organisations- och ledningsfrågor (se t.ex. Hartoft & Nilsson, 1999), eller på en mer övergripande analys av kritiska moment och beslut i en komplex händelsekedja (se t.ex. Deverell, 2003; Hagström & Sundelius, 2001).

Ett generellt problem som aktörer lyfter fram i beredskapssammanhang handlar om att risk- och säkerhetsfrågor tenderar att ha låg dignitet (Lajksjö, 1999; Lajksjö m.fl., 2004; Enander & Johansson, 2000), åtminstone innan någonting har inträffat (Hooper, 1999). Vid intervjuer med kommunala chefer med erfarenhet från kris i den egna kommunen betonar flertalet av dessa just betydelsen av att själv ha varit med om en händelse för att kunna förstå vad krishanteringsarbetet innebär (Enander m.fl., 2004; Enander & Johansson, 2000). I kommuner där det inträffat någon händelse menar man att det är lättare att få gehör för

risk- och beredskapsfrågor. Forskare har dock lyft fram olika aspekter när det gäller effekter av kriserfarenhet, där såväl negativa som positiva effekter har diskuterats (Carley & Harrald, 1997; Stern, 1997; Paton & Flin, 1999). Aktörers egen värdering av sina erfarenheter torde ha betydelse för inställningen till och förväntan inför framtida händelser. Det är därför av intresse att närmare studera hur aktörer själva ser på dessa frågor.

Denna studie syftar till att kartlägga hur individer som är tänkbara aktörer vid en kris eller extraordinär händelse i en kommun uppfattar olika aspekter av risk- och hotbilden, samt hur de uppfattar sina möjligheter att förbereda sig inför och agera i kris. Faktorer som tidigare erfarenhet av kommunal krishantering och befattning kommer speciellt att fokuseras.

Metod

Urval

Studien genomfördes med ett urval av totalt 1 101 personer i chefsbefattning i svenska kommuner vilka kan vara, eller komma att bli, aktörer i kommunens krishantering. Utifrån de erfarenheter som framkommit i en tidigare kvalitativ intervjustudie (Enander m.fl., 2004) valdes fyra chefskategorier vilka kan förmodas representera olika roller och erfarenheter. Ett frågeformulär skickades till samtliga kommunchefer (N=290), tekniska chefer (N=290), socialchefer i alla kommuner utom de med kommundelsnämnder (N=284), samt räddningschefer (N=237).

Genomförande

Formuläret skickades adresserat till respektive befattningshavare (befattning, ej personnamn) i början av mars 2003. I det första utskicket fanns följebrev, enkät samt frankerat svarskuvert. I följebrevet informerades om syftet med studien, att enkätsvaren behandlas konfidentiellt och bearbetas anonymt.

Adressetiketter erhöles via Svenska kommunförbundets (Svekom) adressregister. Dessa var markerade med sifferkod motsvarande Svekomms kommunindelning (totalt nio kommunkategorier). Vid tryckningen nummerades frågeformulären på baksidan.

Markeringarna på enkäterna och adressetiketterna underlättade avprickning av inkommande enkäter och möjliggjorde jämförelser mellan olika befattningar och inom respektive kommun.

De resultat som redovisas bygger på enkätsvar som inkom under tiden v.14–v. 34 2003.

Frågeformuläret

Frågeformuläret har utformats med stöd av teman och frågeställningar hämtade från tidigare studier (Enander & Johansson, 2000; Enander m.fl., 2004). Frågorna i formuläret har i huvudsak utformats med fasta svarsalternativ. Utformningen av svarsalternativen för varje tema i enkäten beskrivs närmare nedan. Flertalet frågor kunde även besvaras med ett "vet ej"-alternativ.

Frågeformuläret omfattar sju övergripande teman: bakgrundsuppgifter, nya lagen om extraordinära händelser, erfarenheter av svåra påfrestningar/kriser, risk- och hotuppfattning, kommunens beredskap, egen personlig beredskap, inställning till risk och beredskap samt motivation att arbeta med risk- och säkerhetsfrågor.

1. Bakgrundsuppgifter

Formuläret inleddes med frågor om kön, ålder, befattning samt antal år i nuvarande eller likvärdig befattning.

2. Lagen om extraordinära händelser

Tre frågor ställdes med direkt anknytning till lagen om extraordinära händelser som trädde i kraft den 1 januari 2003. En fråga gällde om respondenten deltagit i utbildning, tagit del av skriftlig eller muntlig information eller på annat sätt informerats om den nya lagen. Frågor ställdes om det fanns någon krisledningsnämnd i kommunen och i så fall hur den var konstruerad (lika med kommunstyrelsen, annan befintlig nämnd eller nybildad). En fråga gällde om respondenten själv ingick i kommunens krisledningsgrupp med alternativen "ja", "ja vid behov" eller "nej".

3. Erfarenhet av allvarliga händelser

Respondenten ombads ange vilka erfarenheter bland nio olika typer av händelser som den egna kommunen haft under de senaste tio åren (en händelse, flera händelser, aldrig inträffat eller vet ej). För varje inträffad typ av händelse angavs även om någon av dem varit en allvarlig kris för

kommunen eller ej. Ett öppet svarsalternativ (annan händelse) fanns också med.

En fråga gällde om respondenten själv varit med om att hantera en sådan allvarlig händelse, antingen med eller utan ledningsansvar. En fråga ställdes om individens övriga erfarenhet av att hantera svåra händelser eller kriser.

Respondenten fick även bedöma kommunens erfarenhet av att hantera kriser i jämförelse med andra kommuner, samt på motsvarande sätt sin egen erfarenhet i förhållande till andra i liknande befattning.

4. Risk och hotbild

Respondenten bedömde risken för den egna kommunen att drabbas av 11 olika typer av riskkällor/olyckor (se figur 2 i resultatet). Risken skattades utifrån en 7-gradig skala (0 till 6) med definierade ändpunkter "obefintlig" respektive "extremt stor" risk. Möjlighet gavs även att själv ange annan riskkälla/olyckstyp. På motsvarande sätt ombads respondenterna att, med tanke på sitt eget ansvarsområde, bedöma egen oro för hantering av samma 11 riskkällor/olyckstyper. I en annan fråga angavs även i vilken utsträckning (hur ofta) man kände oro för vad som skulle kunna inträffa i den egna kommunen på en 6-gradig skala från "ja, mycket ofta" till "nej, aldrig".

5. Kommunens beredskap

Intresset för krishanteringsfrågor i kommunen inom egen verksamhet, hos övriga kommunala verksamheter, hos allmänheten samt media bedömdes på en 4-gradig skala från "inget" till "mycket stort" intresse. På samma sätt bedömdes hanteringsförmågan hos dessa olika vid en ev. svår händelse inom kommunen enligt en 4-gradig skala från "obefintlig/mycket dålig" till "mycket god".

Kommunens krisberedskap idag inom sex olika områden bedömdes med en 5-gradig skala från "ingen" till "mycket god" beredskap. Den egna kommunens beredskap bedömdes även i jämförelse med svenska kommuner generellt utifrån en 5-gradig skala från "mycket sämre" till "mycket bättre".

Respondenterna angav även vilket förtroende man kände totalt sett för kommunens krishanteringsförmåga på en 5-gradig skala från "inget alls" till "mycket stort".

6. Egen beredskap

Den egna upplevelsen av att vara förberedd för att kunna hantera en svår händelse bedömdes inom åtta olika områden (kommunikation, krisledning, samverkan m.fl. enligt fig. 8 i resultatet) på en 7-gradig skala (0 till 6) med definierade ändpunkter "inte alls förberedd" och "väl förberedd".

En fråga gällde om respondenten deltagit i någon form av beredskapsövning med svarsmöjligheterna "ja flera, senast år" ..., "ja en, år" samt "nej".

Nyttan av olika former av stöd för krisberedskap inom det egna ansvarsområdet (t.ex. övningar, stöd från myndigheter, rapporter) bedömdes enligt en 5-gradig skala från "ingen nytta" till "mycket stor nytta".

7. Inställning till risk och beredskap samt motivation

Respondenter ombads att ta ställning till tretton frågor relaterade till olika aspekter av risk, hot och beredskap. Respondenterna tog ställning till frågorna enligt en 7-gradig skala med ändpunkterna "i mycket liten utsträckning" respektive "i mycket hög utsträckning". Dessa frågor formulerades huvudsakligen utifrån olika teman som kommit fram i tidigare intervjustudier (Enander & Johansson, 2000; Enander m.fl., 2004), t.ex. angående utvecklingen i samhället eller meningsfullheten med olika förberedelser. Tre av frågorna hämtades från Antonowskys Sense of Coherence Scale (Antonowsky, 1987), med syfte att mäta individens personliga uppfattning om sammanhang och mening i förhållande till risk och säkerhet. Frågorna valdes huvudsakligen utifrån "face validity". Vid användning i en tidigare enkätstudie om katastrofförberedelser bland allmänheten (Larsson & Enander, 1997) uppvisade dessa tre frågor en skalreliabilitet (Cronbachs alpha) på 0,48 och korrelerade 0,74 med resultatet av övriga frågor i 14-frågorsversionen av skalan.

Frågeformuläret avslutades med en direkt fråga om motivation enligt följande formulering: "Man kan vara mer eller mindre motiverad att arbeta med kris- och beredskapsfrågor. Känner Du Dig motiverad att arbeta med sådana frågor?" Frågan kunde besvaras med ja, nej eller både/och. Till denna fråga tillkom två öppna frågor "Vad gör dig motiverad?" och "Vad gör dig mindre motiverad?"

På sista sidan i enkäten fanns det även möjlighet att ge ytterligare synpunkter på frågor om exempelvis hotbilder, beredskap eller stöd.

Respondenter och bortfall

Ett påminnelsebrev skickades 14 arbetsdagar efter första utskicket. Vid behov av ny enkät hänvisades respondenterna till att ta kontakt med forskarna. Ett tjugotal personer tog kontakt via e-post eller telefonsamtal.

Utöver de tillfrågade fyra befattningskategorierna har fem personer (säkerhetschef/samordnare) själva tagit kontakt för att bidra med sina synpunkter.

Totalt inkom 739 besvarade enkäter, motsvarande en svarsfrekvens på 67 %. Av dessa har 142 stycken besvarats av annan person än ursprungsurvalet.

Av samtal samt e-postbrev från kommunerna har det framkommit att det i flera fall hänt att enkäten vidarebefordrats till den handläggare som ansetts vara *most berörd* av kommunens krishanteringsfrågor, t.ex. till beredskapssamordnare. Utöver de fyra ursprungliga befattningskategorierna har vi därför i databearbetningen lagt till kategorierna "beredskapssamordnare/säkerhetschef/motsvarande" samt en "övrig" kategori.

I övrigkategorin återfinns exempelvis avdelningschefer, informationsansvariga och administrativ personal. Tabell 1 anger fördelningen av adressater som av någon anledning vidarebefordrat enkäten till annan person.

Tabell 1. Vidarebefordran av formuläret till annan person.

Befattningskategori (adressat)	V.b. till säkerhetschef/samordnare	V.b. till övrig personal	V.b. totalt
Kommunchef	22	24	46
Teknisk chef	9	14	23
Socialchef	8	32	40
Räddningschef	21	12	33

Fördelningen av besvarade enkäter i förhållande till utskick inom olika kommunkategorier framgår av tabell A, bilaga 1. Av undersökningens sampel, Sveriges 290 kommuner och max fyra möjliga enkätsvar per kommun, saknas svar helt från endast tre kommuner. I sju kommuner har endast en respondent besvarat enkäten. I 20 kommuner har två

respondenter inkommit med enkätsvar. Från resterande kommuner har tre eller fyra enkätsvar inkommit per kommun.

Fördelningen av respondenterna avseende befattning och kön framgår av tabell 2.

Respondenternas fördelning avseende ålder och antal år i nuvarande befattning redovisas i tabeller B och C i bilagan. Över hälften av de svarande är i åldersgruppen 45 till 54 år, medelåldern ligger på 53 år. Ca 40 % har mindre än fem års erfarenhet i nuvarande befattning, ca en tredjedel mer än tio års erfarenhet.

Tabell 2. Fördelning av respondenter avseende befattningskategori samt kön.

Befattning	Antal män	%	Antal kvinnor	%	Totalt antal
Kommunchef n=290	128	88,9	16	11,1	144
Teknisk chef n=290	148	93,1	11	6,9	159
Socialchef n=284	86	59,3	59	40,7	145
Räddningschef n=237	129	98,5	2	1,5	131
Samordnare/ säkerhetschef (v.b.)	54	76,1	17	23,9	71
Övr. befattning (v.b.)	56	64,4	31	35,6	87
Svar totalt	601	81,5	136	18,5	737

Två personer hade inte lämnat uppgift om könstillhörighet i sina svar på denna fråga.

Kommunförbundets statistik per 1/11 2002:

Kommunchef och kanslichef	370 totalt	21 % kvinnor
Teknisk chef	750 totalt	12 % kvinnor
Social chef och chef för omvårdnad	441 totalt	56 % kvinnor
Räddningschef	333 totalt	2 % kvinnor

I en jämförelse med Kommunförbundets personalstatistik för motsvarande befattningskategorier per 1/11 2002 framgår att statistiken dels omfattar fler personer än vårt urval, dels visar en högre andel kvinnor i chefsbefattningar än som reflekteras i vår respondentgrupp. Skillnaden är tydligast inom den sociala sektorn, 56 % kvinnor jämfört med 40 % i vår studie. Båda dessa nämnda skillnader torde bero på att kommunstatistiken omfattar flera tjänster inom varje kategori, exempelvis även biträdande chefer.

Databearbetning

Enkätsvaren stansades först in i Norton och fördes därefter över till SPSS för Windows, version 11.0 där materialet har bearbetats statistiskt. Prövning av statistisk signifikans mellan medelvärden har genomförts med t-test och variansanalys. Motsvarande prövning mellan svarsproportioner på kategorivariabler gjordes med Chi-2-test. Skillnader som redovisas är genomgående statistiskt signifikanta ($p < 0,05$) om inte annat anges.

Utveckling av index och sammanfattande mått

Vissa sammanfattande mått och index har utvecklats och använts i den vidare analysen av data (framför allt resultatavsnitt II–IV). Dessa beskrivs kort nedan.

Kommunhändelser

Det sammanfattade måttet *Händelser* har bildats som summan av markerade typer av händelser som inträffat i kommunen (en eller flera gånger) och speglar antal olika typer av erfarenheter (max 10).

Påfrestningar har bildats som summan av markerade typer av händelser som inträffat och även bedömts som allvarlig kris för kommunen (max 10).

Riskuppfattning

Respondenter har bedömt risk för den egna kommunen för 11 olika riskkällor/händelser. Genom faktoranalys (principal components med oblimin rotation) erhöles tre faktorer vilka tillsammans förklarade 57 %

av variansen. Med vägledning av faktoranalysen bildades tre riskindex enligt följande:

- *Olycksrisk* (brand; farligt gods/kemisk; tåg/båt/flyg; större vägtrafikolycka)
Cronbachs alpha = 0,75
- *Diffus risk* (smittospridning; spridning radioaktivitet; terrorism)
Cronbachs alpha = 0,70
- *Natur/infrastrukturrisk* (översvämning; storm; teknisk kollaps)
Cronbachs alpha = 0,49

Våldsrisk har behandlats som en egen variabel (socialt hot/våld).

Hanteringsoro

Respondenter har, utifrån sitt eget ansvarsområde, bedömt oro för hantering av olika händelser (samma som för bedömning av risk). Genom faktoranalys (principal components med oblimin rotation) erhöles tre faktorer vilka tillsammans förklarade 66 % av variansen. Med vägledning av faktoranalysen bildades tre (hanterings)orosindex enligt följande:

- *Olycksoro* (brand; farligt gods/kemisk; tåg/båt/flyg; större vägtrafikolycka)
Cronbachs alpha = 0,81
- *Diffus oro* (smittospridning; spridning radioaktivitet; terrorism)
Cronbachs alpha = 0,82
- *Natur/infrastrukturoro* (översvämning; storm; teknisk kollaps)
Cronbachs alpha = 0,74

Våldsoro visade hög laddning i faktor diffus oro men har behandlats som särskild variabel.

Beredskap

Det sammanfattande måttet *Kommunberedskap* har beräknats som medelvärde av bedömning av krisberedskapen i kommunen avseende: ledningsfrågor; informationsfrågor; uppdaterad krisberedskapsplan; samverkan mellan förvaltningar i kommunen; samverkan med andra i kommunen; mental beredskap.
Cronbachs alpha = 0,86

Personlig beredskap har beräknats som medelvärde av bedömningar av hur förberedd respondenten är för att hantera: kommunikation med media resp allmänheten; krisledning; personal/uthållighetsfrågor; hantering av stress och efterreaktioner; samverkan med andra förvaltningar i kommunen; samverkan med externa aktörer; allmänhetens behov.
Cronbachs alpha = 0,90

Resultat

Resultaten presenteras i fyra avsnitt. Först görs en mer beskrivande presentation av frekvenser, medelvärden och spridningar för hela undersökningsgruppen, samt vissa jämförelser mellan olika befattningsgrupper. Därefter fokuseras olika typer av kriserfarenhet, med jämförelser mellan undergrupper *med* respektive *utan* erfarenhet. Andra undergruppsjämförelser avseende kön samt tid inom befattning redovisas i det tredje avsnittet. I det fjärde avsnittet fördjupas analysen av relationen mellan bedömning av risk, upplevelser inför hantering av olika typer av händelser samt upplevelse av egen beredskap.

I. Beskrivning av generella svarsmönster med befattningsvisa jämförelser

Nya lagen och krisledningsnämnder

Frågorna om nya lagen och om deltagande i krisledningsnämnd ger viss information om kunskaper och engagemang hos respondenterna. På frågan om det finns en krisledningsnämnd i kommunen svarade 85 % ja, 10 % nej och 3 % vet ej. Över 72 % av respondenterna anger att befintlig kommunstyrelse är utsedd till krisledningsnämnd.

Tabell 3 redovisar svar på en fråga om respondenten har tagit del av information angående den nya lagen och i vilken form det har skett. Flera svarsalternativ var möjliga. Av tabellen framgår att de som uppger sig inte ha fått någon information kring den nya lagen finns bland tekniska chefer, socialchefer samt kategorin övriga. Det är vanligt att man uppgett flera informationskällor. Ett fåtal personer har angett annan informationskälla. Det kan exempelvis handla om att respondenten fått

information från räddningschef, länsstyrelsen eller försvarsdirektören. Någon har också läst propositionen.

En granskning utifrån kommunstorlek visar inga systematiska skillnader avseende i vilken grad respondenterna har tagit del av den nya lagen (storstad ej medräknad p.g.a. få individer). Variationer mellan kommun-kategorier finns dock inom varje delfråga; genomgått utbildning om den nya lagen 41–57 %, skriftlig information om lagen 70–81 % och information/diskussion 63–78 %.

Tabell 3. Tagit del av den nya lagen på olika sätt, redovisat per befattning.

Befattning	Utbildning om lagen	Skriftlig information	Information/diskussion	Ej tagit del
Kommunchef n=144, %	64 44	115 80	94 65	–
Teknisk chef n=159, %	17 10	71 44	62 39	18 11
Socialchef n=145, %	36 25	71 49	68 51	16 11
Räddningschef n=131, %	69 53	107 82	103 78	4 3
Samordnare/ säkerhetschef n=71, %	53 75	55 77	47 66	–
Övrig befattning n=87, %	32 37	49 56	44 50	13 15
Totalt n=737, %	271 37	468 63	418 57	

Tabell 4. Deltagande i kommunens krisledningsgrupp per befattning.

Befattning	Ingår i krisled.grupp	Ingår vid behov	Ingår ej	Totalt
Kommunchef	138	3	-	141
%	98	2	-	
Teknisk chef	76	54	29	159
%	48	34	18	
Socialchef	84	32	24	140
%	60	22	17	
Räddningschef	97	19	15	131
%	74	14	12	
Samordnare/säkerhetschef	44	18	9	71
%	62	25	13	
Övrig befattning	33	22	29	84
%	39	26	35	
Totalt antal	472	148	106	726
Totalt %	65	20	15	100

Av tabell 4 framgår att två tredjedelar av respondentgruppen ingår i kommunens krisledningsgrupp. Bäst representerade är kommunchefer, där samtliga respondenter ingår i kommunens krisledningsgrupp som ständiga medlemmar eller vid behov.

Kommunens erfarenhet av kriser

Varje respondent har rapporterat de erfarenheter av allvarliga händelser inom den egna kommunen som han eller hon själv känner till. Av tabell 5 framgår att respondenterna har rapporterat flest erfarenheter av översvämningar, storm, teknisk kollaps och brand. Mindre frekventa händelser är andra typer av naturolycka och kemisk/toxisk olycka. Under alternativet upplevelse av *annan svår påfrestning* har exempelvis ras, M/S Estonia och "mord på skola" angetts.

Respondenterna har för varje kategori även angett om de anser att det som inträffat utgjorde en *allvarlig kris* för kommunen. Som allvarliga kriser har respondenterna främst angett storm, översvämning och andra naturolyckor. De erfarenheter som har angetts som allvarliga kriser i mindre utsträckning är främst större vägtrafikolyckor.

Tabell 5. Rapporterade händelser/kriser i egna kommunen de senaste tio åren.

Kommunens erfarenhet av:	En händelse	Flera händelser	Aldrig inträffat	Vet ej	Definierat som allvarlig kris i %
Översvämning	154	230	255	62	25
Svår storm, oväder	202	241	195	63	28
Annan naturolycka	27	28	439	174	24
Kemisk/toxisk olycka	78	62	393	147	16
Stor brand	136	198	263	98	13
Socialt hot/ våld	107	95	350	132	15
Tåg/flyg/båtolycka	95	53	446	84	24
Större vägtrafikolycka	57	216	281	129	7
Teknisk kollaps /motsv	118	213	264	95	20
Annan svår påfrestning	31	11	160	125	50

Man bör notera att tabell 5 inte ger en generell beskrivning av förekomst av olika händelser i svenska kommuner. Svarsmönstret påverkas av antalet svarande från kommuner med eller utan respektive typ av erfarenhet. Tabellen ger dock en bild av de kunskaper och uppfattningar utifrån vilka respondenterna bedömer olika frågor om risk och beredskap.

Vid analys av rapportering från olika befattningskategorier framgår vissa systematiska skillnader. För alla typer av påfrestningar rapporterar räddningschefer i högre utsträckning att det förekommit flera svåra händelser. Inte oväntat är skillnaden mellan räddningschefer och övriga kategorier särskilt markant för brandhändelser. Socialchefer förefaller känna till minst om händelser i kommunen och rapporterar genomgående flest "vet ej"-svar (18–40 % vet ej), utom för händelser med socialt hot/våld, där 30 % av teknikchefer uppger "vet ej".

Bedömningen av vilka händelser som verkligen inneburit en *allvarlig kris* för kommunen skiljer sig mellan befattningskategorier när det gäller tre typer av händelser. Socialchefer är signifikant mer benägna än övriga att bedöma inträffade händelser av typ socialt våld/hot, tåg/flyg/båtolyckor samt större vägtrafikolyckor som svåra kommunala påfrestningar.

För att närmare undersöka om olika befattningshavare inom en och samma kommun skiljer sig i uppfattning av inträffade händelser och allvarsgraden i dessa, valdes åtta kommuner (representerande olika kommundtyper) där svar inkommit från samtliga fyra befattningskategorier. Även i denna detaljanalys avspeglades vissa skillnader i de erfarenheter som olika befattningshavare känner till, där kunskaperna främst tenderar att vara knutna till det egna ansvarsområdet.

Egen erfarenhet av allvarliga händelser/kriser

På svaren om erfarenheter av allvarliga händelser/kriser rörde det sig dels om individens erfarenhet av kommunal krishantering, dels erfarenhet av att hantera andra svåra händelser. Tabell 6 återger en sammanställning utifrån båda typerna av erfarenhet.

Ca 50 % av respondenterna uppger att de aldrig har varit med om att hantera en kommunal kris. Hos gruppen räddningschefer är dock andelen utan erfarenhet endast 22 %. Räddningschefer uppger också i betydligt högre grad att de har erfarenhet av hantering av svåra händelser allmänt. Krishanteringserfarenhet hos respektive befattningskategori framgår av tabell D i bilagan. Av dem med krishanteringserfarenhet har ca tre av fyra då haft ledningsansvar. De som aldrig hanterat en kommunal kris tenderar att även uppges lita erfarenhet av övriga kriser.

Tabell 6. Bedömning av egna erfarenheter av kommunal krishantering och av andra kriserfarenheter.

	Stor/ganska stor erfarenhet av övrig kris	Ganska liten/liten erfarenhet av övrig kris	Summa kommunal krishantering
Hanterat kommunal kris med ledningsansvar	145	112	257 35 %
Hanterat kommunal kris utan ledningsansvar	27	70	97 13 %
Aldrig hanterat en kommunal kris	58	314	372 51 %
Summa övrig kriserfarenhet	230 32 %	496 68 %	726

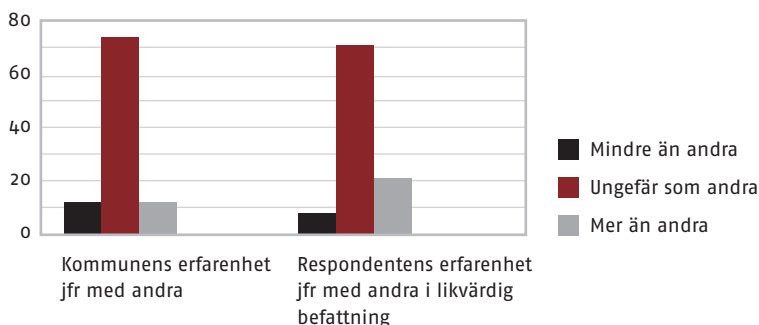
13 respondenter hade inte besvarat denna fråga.

I två frågor har respondenterna ombetts uppskatta dels sin egen erfarenhet av kriser i jämförelse med andra personer med likvärdig befattning, dels kommunens erfarenhet i jämförelse med andra kommuner. Resultaten redovisas sammanställda i Figur 1.

Majoriteten (över 70 %) bedömer både kommunens erfarenhet och de personliga erfarenheterna vara ungefär som andras. Det är något vanligare bland respondenterna att bedöma sin egen erfarenhet som större än andras än att på motsvarande sätt bedöma kommunen som mer erfaren ($\chi^2 87,9$, $p < 0,001$).

Erfarenhetsbedömningen förefaller i viss utsträckning förankrad i faktiska erfarenheter. Antal rapporterade typer av totala antalet allvariga händelser är signifikant högre hos dem som uppger att kommunen har mer erfarenhet än andra ($F=22,0$, $df=2,730$; $p < 0,001$ samt $F=21,4$; $df=2,730$; $p < 0,001$).

Figur 1. Bedömning av egen och av kommunens relativa erfarenhet av krishantering.

Bland dem som varit med och hanterat en kommunal kris med ledningsansvar (se tabell 6) bedömer drygt var tredje, 37 %, att de har mer erfarenhet än genomsnittskollegan. Bedömningar av kommunens respektive egen erfarenhet enligt Figur 1 är positivt korrelerade ($r=0,28$, $p < 0,01$).

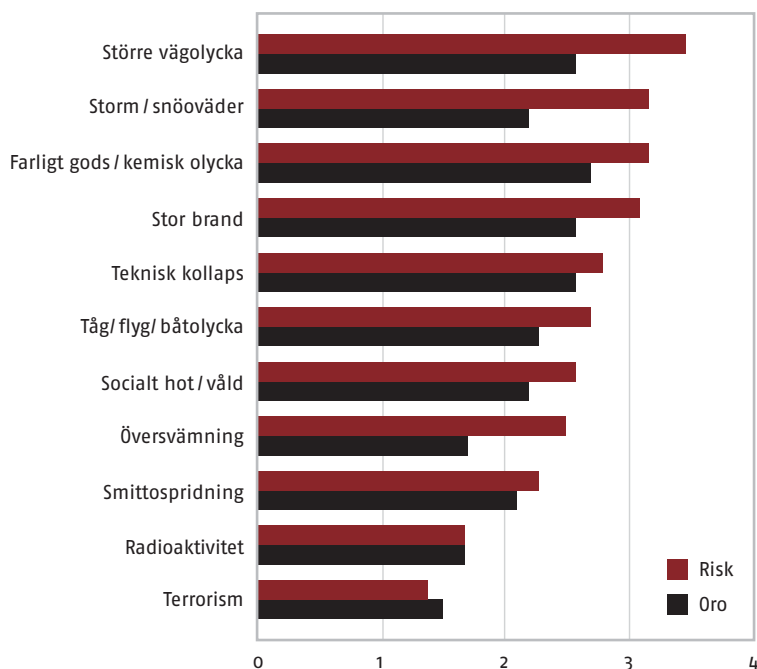
Gruppen räddningschefer är något mer benägen att värdera såväl den egna (31 % jämfört med 21 % för hela respondentgruppen) som den egna kommunens (21 % jämfört med 12 % för hela respondentgruppen) erfarenhet som större än hos andra.

Uppfattning om risk- och hotbild

Figur 2 visar medelvärde för *bedömd risk* respektive, med tanke på eget ansvarsområde, *oro* inför hantering av elva olika riskkällor/olyckstyper. Störst risk upplever respondenterna för större vägtrafikolyckor, svår storm/oväder och farligt gods/kemiska olyckor. Detta kan jämföras med tabell 5 över rapporterade erfarenheter i respondenternas kommuner, där erfarenhet av översvämningar, storm, teknisk kollaps och brand är vanligast. För hela gruppen respondenter är oro för hantering störst vad gäller storm, farligt gods, större vägtrafikolyckor och större bränder.

Korrelationer mellan upplevd risk och upplevd oro för hantering är genomgående relativt starka (0,35–0,58). Hur stor oro man upplever inför olika händelser är klart relaterad till hur stor risk man upplever. Över lag är värdena för upplevd oro dock lägre än för risk, med undantag för terrorism.

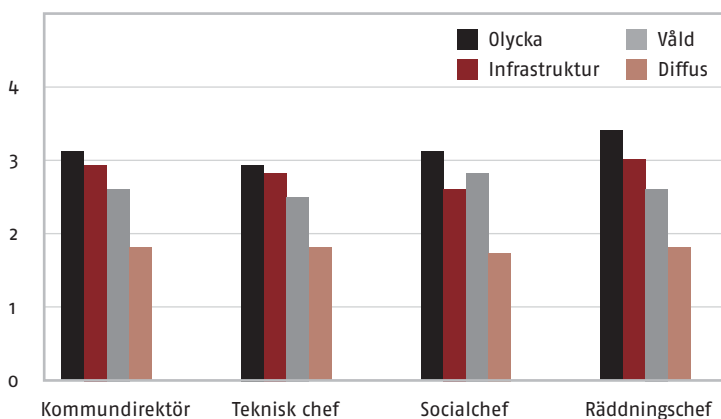
Figur 2. Medelvärde för bedömd risk respektive bedömd oro för hantering av respektive händelse/olycka (skala: 0 = obefintlig/inte alls oroad till 6 = extremt stor/mycket oroad).

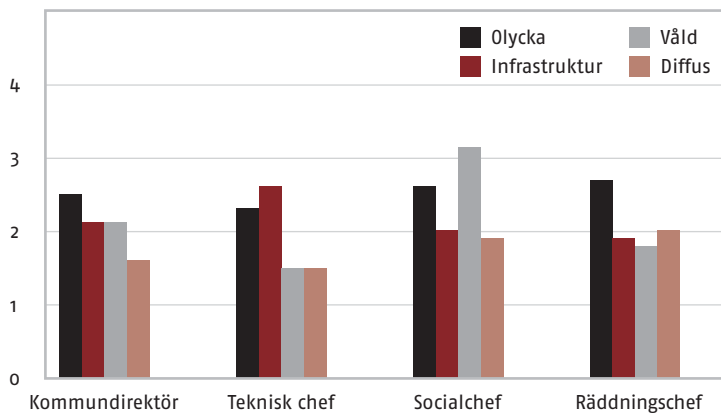
Figurerna 3a och 3b visar skattad risk respektive oro för hantering av olika typer av händelser (här används sammansatta index för större olyckor, infrastrukturell störning/kollaps, diffusa hot samt socialt våld: se bildande av sammansatta mått och index, s. 21–23) hos fyra befattningskategorier. Relativa riskbedömningar är likartade för alla fyra befattningsgrupperna, samtliga uppskattar således störst risk för större olyckor och betydligt lägre risk för diffusa hot. En viss inverkan av befattning kan dock noteras, t.ex. bedömer räddningscheferna större risk för stora olyckor än övriga, medan socialchefer bedömer större risk för socialt våld än för infrastrukturell störning.

Befattningsgrupperna skiljer sig mer vad gäller *uppskattad oro* för hantering av olika typer av händelser. Orosnivå kan relateras till skilda ansvarsområden. Kommun- och räddningschefer uppvisar relativt likartade profiler, medan oro för infrastrukturella störningar präglar orosprofilen för tekniska chefer och socialt våld den för socialchefer. Skillnader mellan de olika befattningsgrupperna är störst vad gäller just hantering av socialt våld, från mycket låg oro hos tekniska chefer, högre hos räddningschefer sedan kommundirektörer och högst hos socialchefer ($F = 41,43$; $df = 3,569$; $p < 0,001$).

Figur 3a. Bedömd risk för olika kategorier av händelser hos fyra befattningsgrupper.

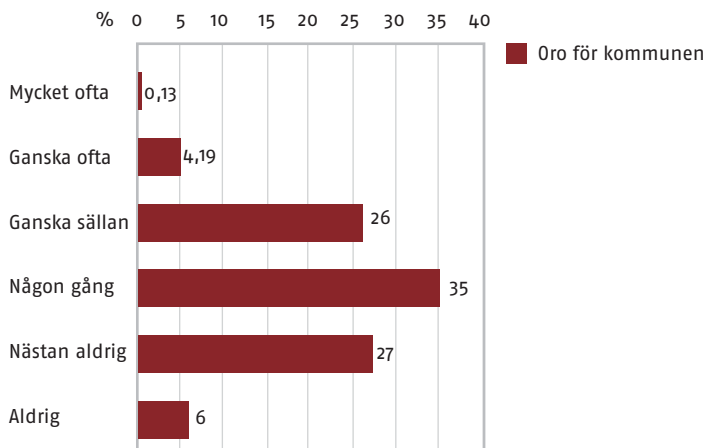

Figur 3b. Bedömd oro för hantering av olika kategorier av händelser hos fyra befattningsgrupper.

Majoriteten av respondenterna anger att de mycket sällan eller aldrig känner oro för vad som skulle kunna inträffa i den egna kommunen (figur 4). Endast 5 % anger att de mycket eller ganska ofta känner sådan oro. 6 % säger sig däremot aldrig uppleva någon oro.

Figur 4. Svarsfördelning avseende oro för vad som skulle kunna inträffa i egna kommunen.

En jämförelse med avseende på bakgrundsvariabler mellan dem som upplever mycket respektive lite oro visar inga tydliga skillnader. I båda grupperna är alla kommunkategorier, båda könen, alla åldersgrupper och befattningar representerade.

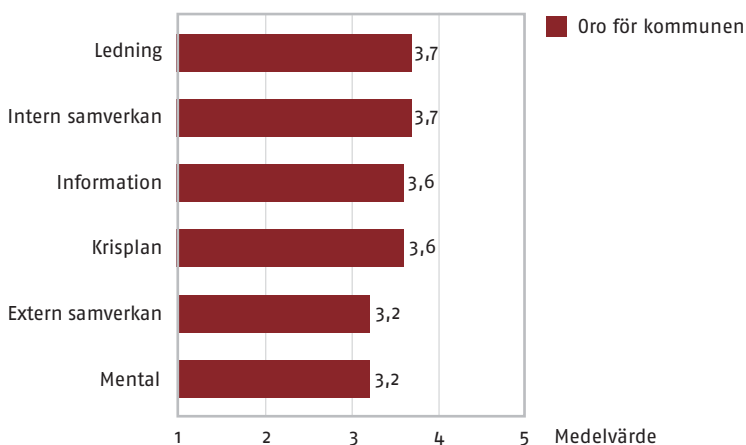
Kommunens beredskap

Flera frågor handlar om respondentens bedömning av beredskapen i den egna kommunen i olika avseenden.

I genomsnitt ligger bedömningarna av beredskapen i kommunen mellan *varken god eller dålig* till *god beredskap* (mellan 3 och 4 på skalan, se figur 5). Aspekter av beredskapen som handlar om det interna arbetet (ledning och intern samverkan) bedöms något mer positivt än extern samverkan och mental beredskap (figur 5).

I en annan fråga fick respondenterna ange hur de skattade sin egen kommuns krisberedskap i jämförelse med andra kommuner. Ca 70 % av respondenterna bedömer att beredskapen är genomsnittlig i jämförelse med andra kommuner, 25 % anger att den är bättre eller mycket bättre än i andra kommuner och ca 4 % anger att den är sämre eller mycket sämre. Bedömningen är positivt relaterad till erfarenheter i kommunen, med signifikant fler rapporterade allvarliga händelser i gruppen kommuner vilka bedömts som bättre än genomsnittet.

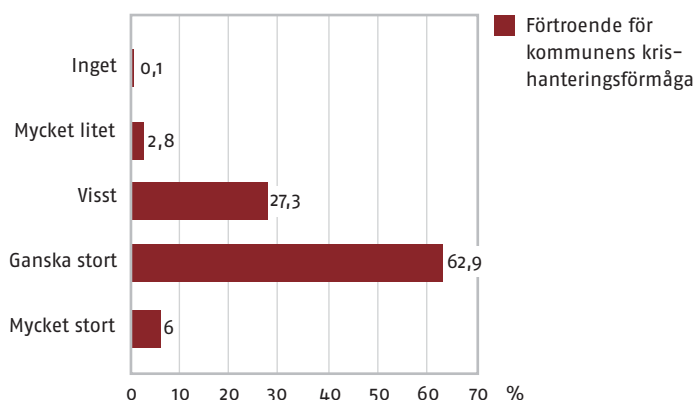
Figur 5. Bedömning av kommunens krisberedskap i olika avseenden (skala: 1 = ingen beredskap till 5 = mycket god beredskap).

När det gäller att bedöma kommunens beredskap är det kommuncheferna som genomgående ger mest positiva värderingar vad gäller exempelvis ledning, planering, informationsberedskap m.m. Socialchefer tenderar att ge lägst bedömningar (signifikant skilda från kommunchefer), men mental beredskap i kommunerna bedöms lägst av tekniska chefer. Medelvärden och spridningar i bedömningar hos olika befattningsgrupper redovisas i tabell F i bilagan.

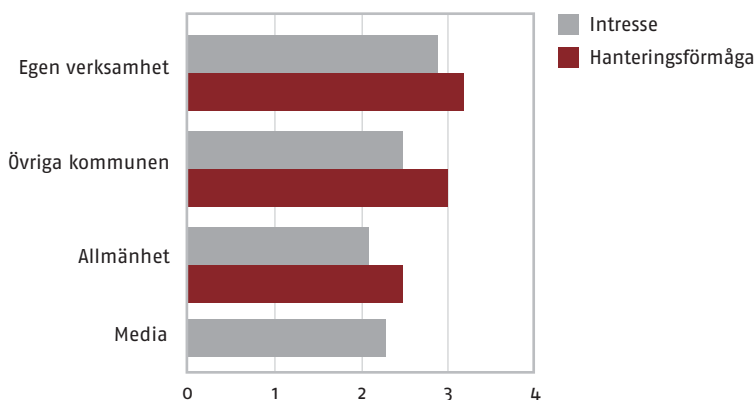
Av figur 6 framgår att två av tre respondenter (69 %) även har ett ganska stort eller mycket stort förtroende för kommunens totala krishanteringsförmåga. Kommunchefer uppger signifikant högre förtroende för kommunens krishanteringsförmåga, samt tenderar att värdera den egna kommunens beredskap i förhållande till andra kommuner bättre än övriga befattningsgrupper (se bilaga tabell F).

Figur 6. Förtroende totalt sett för kommunens krishanteringsförmåga.

Respondenter bedömde dels intresset för krisberedskapsfrågor, dels hanteringsförmågan hos olika kategorier av aktörer i den egna kommunen. Av figur 7 och tabell H (bilaga 1) framgår att såväl intresse som hanteringsförmåga bedöms som större inom eget verksamhetsområde än hos övriga kommunen och hos allmänheten. Mest positiva beträffande intresse respektive förmåga inom egen verksamhet är räddningscheferna ($F=24,2$; $df=3,572$; $p<0,001$ och $F=11,2$; $df=3,572$; $p<0,001$).

Figur 7. Bedömning av intresse och krishanteringsförmåga inom egen verksamhet, övriga kommunala verksamheter och hos allmänheten samt intresse hos media (skala intresse: 1 = inget, 2 = litet, 3 = ganska stort, 4 = mycket stort) (skala hanteringsförmåga: 1 = mycket dålig, 2 = ganska dålig, 3 = god, 4 = mycket god).

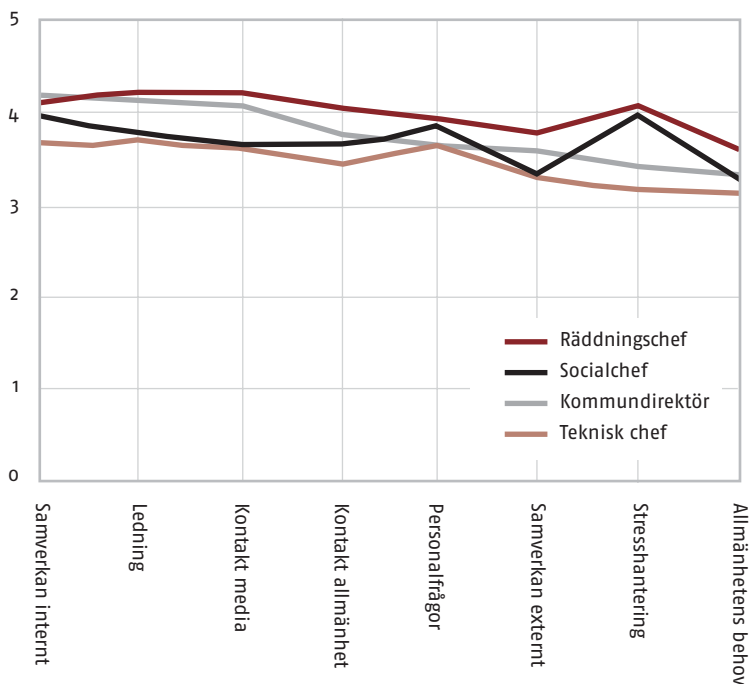
Egen beredskap

Egen beredskap handlar om respondentens syn på sin egen beredskap, deltagande i övningar samt bedömd nytta av olika former av stöd och egna erfarenheter.

Figur 8 visar bedömningar av egen beredskap per befattning ur olika synvinklar. Bilden av egen beredskap speglar till stor del bedömningen av kommunens beredskap i stort, där förmågan till intern ledning och samverkan bedöms som något bättre än exempelvis stresshantering, hantering av behov hos allmänheten och extern samverkan.

Upplevelsen av att vara förberedd är på flertalet punkter högre hos räddnings- och kommunchefer än hos övriga. Undantagen är förberedelse för personal/uthållighetsfrågor, där befattningsgrupperna inte skiljer sig åt, samt hantering av stress och efterreaktioner, där räddningschefer och socialchefer anser sig bättre rustade än övriga. (Se även tabell G, bilaga 1.)

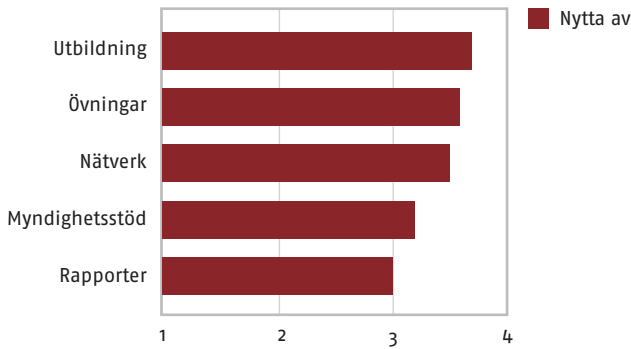
Figur 8. Bedömning hos olika befattningsgrupper av aspekter av egen beredskap (skala: 0 = inte alls förberedd till 6 = väl förberedd).

Av tabell E i bilaga 1 framgår att en majoritet av respondenterna inom samtliga befattningskategorier deltagit i flera övningar. Av de ca 13 % som aldrig deltagit i en övning hör flertalet till kategorierna socialchef eller teknisk chef.

På frågan om nyttan av olika former av stöd för att utveckla krisberedskapen (se figur 9) inom eget område framhåller respondentgruppen särskilt personliga erfarenheter/utbildning samt beredskapsövningar, vilka över 60 % anser sig ha stor eller mycket stor nytta av. Ca hälften anger även stor nytta av egna kontakter/nätverk. En något mindre andel anger nytta även av stöd och rapporter från myndigheter.

Figur 9. Bedömning av nytta av olika former av stöd och erfarenheter för krisberedskap inom eget ansvarsområde (skala: 1 = ingen, 2 = liten, 3 = någon, 4 = stor, 5 = mycket stor nytta).

Kommun- och räddningschefer anger att de haft större nytta av övningar och stöd från myndigheter än övriga (tabell I i bilaga 1). Räddningschefer uppger även större nytta än övriga av personliga erfarenheter och utbildning samt utredningar och rapporter från inträffade händelser.

Inställning till risk och beredskap samt motivation

Respondenterna har tagit ställning till ett antal frågor om risk, beredskap och egen motivation på en svarsskala från 1 (inte alls/mycket sällan /i mycket liten utsträckning) till 7 (i mycket hög utsträckning/mycket ofta). Medelvärden och standardavvikelser per befattningskategori redovisas i tabellerna 7–9.

Tabell 7 redovisar frågor som har med risk- och sårbarhetsbedömningar att göra. Kommunchefer ser mer optimistiskt på samhällsutvecklingen än övriga kategorier. Kommunchefer anser i högre grad än socialchefer att risken för allvarliga händelser i kommunen *överdrivs*. Att risker i egen kommun tenderar att underskattas är det däremot räddningschefer som i högre grad instämmer i. Räddningschefer och kommunchefer instämmer i högre grad än tekniska chefer och socialchefer i att man i kommunen arbetar efter en realistisk riskbild.

Tabell 7. Uppfattning i frågor om risk och sårbarhet per befattningskategori, medelvärden (M) och standardavvikelser (SD) för varje grupp.

		Samtliga	Kommun- chef	Teknisk chef	Social- chef	Räddnings- chef
Sverige är ett	M	4,6	4,7	4,5	4,5	4,6
sårbart samhälle	SD	1,3	1,2	1,2	1,4	1,2
Ser optimistiskt på	M	4,7	5,1	4,7	4,6	4,5
samhällsutvecklingen*	SD	1,1	0,9	1,1	1,0	1,0
Risker i egen	M	2,8	3,0	2,9	2,6	2,8
kommun överdrivs*	SD	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2
Risker i egen	M	3,8	3,6	3,9	3,5	4,1
kommun underskattas*	SD	1,3	1,1	1,2	1,4	1,2
Arbetar efter realistisk	M	5,0	5,2	4,8	4,8	5,2
riskbild i kommunen*	SD	1,1	0,9	1,1	1,1	1,1

* En eller flera signifikanta skillnader mellan olika befattningskategorier.

Tabell 8 redovisar frågor som har med träning och planering för beredskap att göra. Kommunchefer och räddningschefer anser i högre grad att man tränar på rätt scenario vid övningar. Socialchefer och räddningschefer instämmer i högre grad i att det vardagliga arbetet ger god träning för ledarskap i kris.

Tabell 8. Uppfattning i frågor om träning och beredskap per befattningskategori.

		Samtliga	Kommun- chef	Teknisk chef	Social- chef	Räddnings- chef
Tränar på rätt scenario vid övningar*	M	4,3	4,5	3,8	4,0	4,6
	SD	1,4	1,3	1,4	1,3	1,3
Man kan träna upp sin krishanteringsförmåga	M	5,8	5,8	5,7	5,8	5,6
	SD	1,0	0,9	1,0	0,9	1,0
Det är meningsfullt att planera för kriser	M	5,5	5,4	5,4	5,4	5,7
	SD	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2
Vardagen ger träning för ledarskap i kris*	M	4,6	4,4	4,3	4,9	5,2
	SD	1,5	1,4	1,4	1,4	1,3

* En eller flera signifikanta skillnader mellan olika befattningskategorier.

Tabell 9 redovisar frågor som har med personlig inställning och upplevelse av mening att göra. De tre första är hämtade från Antonowskys Sense of Coherence-skala (se vidare avsnitt IV). Kommunchefer instämmer i högre grad än de övriga befattningarna att han/hon kan få känslan av att befinna sig i en obekant situation och inte veta vad man skall göra. Gruppen som helhet instämmer i mycket låg grad i frågor om bristande meningsfullhet i vardagliga livet.

Tabell 9. Frågor om sammanhang, mening och utmaning.

		Samtliga	Kommun- chef	Teknisk chef	Social- chef	Räddnings- chef
Blir överraskad av beteende hos andra	M	4,1	4,1	4,0	4,4	4,0
	SD	1,0	1,2	1,3	1,2	1,2
Har känsla av att befinna mig i obekant situation*	M	2,8	3,2	2,7	2,7	2,6
	SD	1,2	1,3	1,2	1,2	1,2
Känner ingen mening med det jag gör i dagliga livet	M	2,2	2,2	2,1	2,0	2,2
	SD	1,2	1,2	1,1	1,1	1,3
Kan kännas stimulerande att hantera en kris	M	4,6	4,5	4,5	4,6	4,9
	SD	1,4	1,3	1,5	1,5	1,3

* En eller flera signifikanta skillnader mellan olika befattningskategorier.

II. Jämförelser mellan undergrupper: erfarenhet av kris eller allvarlig händelse

Kategorisering av erfarenhetsvariabler

Utifrån våra enkätdata kan erfarenhet av krishantering ses ur två synvinklar. Individens kan vara verksam i en kommun där det har inträffat en eller flera svåra händelser, men inte nödvändigtvis själv ha haft en verksam roll. Individens kan även ha varit med om att hantera någon svår kommunal händelse, men denna behöver inte nödvändigtvis ha varit en påfrestning för kommunen som helhet (händelsen kan även ha inträffat i annan kommun eller annat sammanhang).

Utifrån hypotesen att såväl kommunens som individens erfarenheter kan vara av betydelse för synen på risk och beredskap har två subjektiva erfarenhetsvariabler bildats och testats genom faktoriell 2-vägs variansanalys. Variabeln *individerfarenhet* har bildats utifrån frågan "Har Du själv varit med om att hantera en sådan allvarlig händelse?" Svarsalternativen "ja, med ledningsansvar" och "ja, utan ledningsansvar" har bildat en kategori "ja, erfarenhet". Variabeln *kommunerfarenhet* har bildats utifrån svar på frågan om händelser i den egna kommunen, där respondenten även bedömt om dessa har varit en allvarlig kris för kommunen

eller inte. En eller flera sådana allvarliga kriser har kategoriserats som "ja, erfarenhet i kommunen". På så vis bör variabeln kommunerfarenhet spegla relativt allvarliga händelser.

Fördelningen av respondenterna enligt dessa två erfarenhetsvariabler framgår av tabell 10 nedan.

Tabell 10. *Fördelning av respondenterna avseende egna kommunens erfarenhet respektive individens personliga erfarenheter av kommunal krishantering.*

	Kommunerfarenhet		Summa
	Ja	Nej	
Personlig erfarenhet:			
Ja	209	148	357
Nej	100	274	374
Summa	309	422	731

Analysresultat

Resultat av analysen av effekter av kommun- respektive individerfarenheter redovisas i sammanställd form i tabell J i bilaga 1. Resultaten kommenteras nedan först inom varje delområde sedan i sammanfattad form.

Riskuppfattning. Grupper med erfarenhet, antingen den är personlig eller inom kommunen, bedömer större risk allmänt för svåra händelser. En närmare granskning visar dock att bilden är något differentierad, både vad gäller typ av erfarenhet och typ av risk.

Bedömd risk avseende natur/infrastruktur (omfattar översvämningar, storm, teknisk kollaps) är högre hos grupper med såväl personlig som kommunal erfarenhet. Risker förknippade med olyckor (omfattar brand, toxisk/kemisk, tåg/båt/flyg samt större vägtrafikolycka) bedöms däremot högre enbart av gruppen med personlig erfarenhet. Man kan notera att erfarenhet inte visar någon betydelse vad gäller bedömning av mindre vanliga riskkategorier som de diffusa (omfattar spridning av smitta, radioaktivitet och terrorism) och våldsrelaterade.

Oro för hantering av påfrestning. Respondenter verksamma i kommuner med erfarenhet uppger något starkare oro för hantering av natur/infrastrukturshändelser. I övrigt uppvisar resultaten inga effekter av erfarenhet på hanteringsoro för olika händelser.

Krisberedskap i kommunen. Krisberedskapen i kommunen bedöms ur flera olika aspekter: ledningsfrågor, informationsfrågor, beredskapsplan, samverkan internt och externt inom kommunen samt mental beredskap. Olika typer av erfarenhet reflekteras här i delvis skilda svarsmönster.

Personer som själva har erfarenhet tenderar att ge en mer positiv bedömning av den mentala krisberedskapen i kommunen, men skiljer sig inte i övriga avseenden. Respondenter från erfarna kommuner bedömer bättre kommunal beredskap vad gäller informationsfrågor, och samverkan med andra inom kommunen. Signifikanta interaktionseffekter speglar att respondenter med både personlig erfarenhet och verksamma i kommuner med erfarenhet anser i högre grad än andra att kommunen har god beredskap vad gäller uppdaterad beredskapsplan, samverkan mellan förvaltningar och med andra inom kommunen.

Respondenterna har även värderat sin egen oro för vad som kan inträffa i kommunen samt gett övergripande bedömningar av kommunens krisberedskap och eget förtroende för kommunens krishanteringsförmåga. De med personlig erfarenhet uppger något mindre oro för vad som kan hända i kommunen, samt anger ett större förtroende för krisberedskapen i kommunen. Bedömning av egna kommunens beredskap är mer positiv hos såväl de med personlig som kommunal erfarenhet.

Personlig beredskap. Skillnad mellan erfarna och icke-erfarna grupper är särskilt framträdande i frågor som handlar om personlig beredskap. Respondenter med egen erfarenhet av krishantering ger starkt signifikant högre värdering av hur förberedda de själva upplever sig vara inom samtliga områden: kommunikation med media respektive med allmänheten; krisledning; samverkan med andra förvaltningar och med externa aktörer; hantering av allmänhetens behov; hantering av stress och efterreaktioner. Analysen visar även en huvudeffekt av kommunal erfarenhet vad gäller krisledning, samverkan internt och externt samt hantering av allmänhetens behov. Däremot finns ingen effekt av kommunal erfarenhet vad gäller mer personliga aspekter såsom stresshantering, uthållighet eller kommunikation.

Intresse för krishanteringsfrågor. Värdering av intresse för krishanteringsfrågor inom egen verksamhet är högre hos dem med personlig erfarenhet, och värdering av intresse hos övriga kommunala verksamheter är högre hos dem med kommunal erfarenhet. I det senare finns även en interaktionseffekt, respondenter med båda typer av erfarenhet värderar intresset hos övriga högst.

Nytta av stöd och erfarenheter. Respondenter med personlig erfarenhet värderar klart större nytta av alla kategorier av stöd, övningar och kontakter i sitt krisberedskapsarbete inom eget ansvarsområde. Kommunal erfarenhet uppvisar däremot inga effekter på bedömningarna av olika stöd och erfarenheter.

Inställning till olika risk- och beredskapsfrågor. Personer med egen erfarenhet av krishantering instämmer i högre grad i ett antal påståenden vilka kan sägas spegla inställning till träning och utveckling av beredskap. De är mer benägna att instämma i: att man tränar på rätt scenario vid övningar; att det är möjligt att träna upp sin förmåga att hantera kris-situationer; att det vardagliga arbetet ger träning för ledarskap i kris; att riskbilden man arbetar efter i kommunen är realistisk; samt att det kan upplevas som stimulerande att hantera en kris. I tabell J redovisas endast påståenden för vilka skillnader relaterade till erfarenhet erhållits (övriga frågor framgår av tabellerna 7–9).

Sammanfattad bild

Generellt visar resultaten att individer med personlig erfarenhet tenderar att uppleva större risk, starkare engagemang för beredskapsfrågor och högre kompetens för dessa frågor inom eget verksamhetsområde. Tjänstemän med personlig erfarenhet uppger också i betydligt högre utsträckning att de känner sig förberedda i olika avseenden och anser sig ha större nytta av olika former av stöd och erfarenheter. Denna grupp ser även mer positivt på exempelvis möjligheterna att träna upp krishanteringsförmågan.

Individer verksamma i kommuner med erfarenheter av allvarliga händelser tenderar att uppleva större risk, bedöma den egna kommunens beredskap som bättre, samt även den egna beredskapen i vissa avseenden. De upplever i högre utsträckning att man arbetar efter en realistisk riskbild i kommunen.

Av tabell J framgår att signifikanta interaktionseffekter mellan individuell och kommunal erfarenhet är få. Där sådana effekter förekommer handlar det främst om aspekter av kommunens beredskap som har med samverkan, planering och intresse för frågorna att göra. I dessa frågor är det respondenter som har *både* personlig erfarenhet *och* är verksamma i kommuner där det inträffat något som ger mer positiva bedömningar.

III. Jämförelser mellan olika undergrupper: kön och antal år i befattning

Jämförelser har genomförts mellan undergrupper med avseende på bakgrundsvariabeln *kön* och erfarenhetsvariabeln *antal år i befattning*. Skillnader mellan grupper har testats statistiskt (t-test respektive en-vägs variansanalys) och statistiskt signifikanta skillnader ($p < 0,05$) presenteras nedan i sammanfattning.

Könsskillnader: hela respondentgruppen

Bland respondenterna är 81,5 % män och 18,5 % kvinnor.

Personlig erfarenhet av kris. 50 % av männen och 42 % av kvinnorna uppger sig ha erfarenhet av att ha hanterat en allvarlig händelse i kommunen, skillnaden är inte signifikant. Däremot anser sig fler män än kvinnor ha hanterat andra typer av svåra händelser och kriser. På frågan om respondenterna anser att de har mer eller mindre erfarenhet av allvarliga händelser än andra i motsvarande befattning, finns ingen skillnad mellan könen.

Riskuppfattning. Kvinnor anger större risk för tre av elva bedömda typer av händelser, nämligen farligt gods/kemisk olycka, tåg/flyg/båtolyckor och våld.

Oro för hantering av kris. Kvinnor anger större oro än män för hantering av fyra av elva bedömda händelser, nämligen brand, farligt gods/kemisk olycka, smittspridning och våld. Män och kvinnor upplever däremot samma grad av allmän oro för vad som kan inträffa i kommunen.

Personligt förberedd. När det gäller personlig beredskap tenderar männen att känna sig något mer förberedda än kvinnorna inom flera områden, men skiljer sig signifikant endast inom området "kontakt med media". Inom området stresshantering går tendensen dock i motsatt riktning.

Det framgår ingen skillnad mellan könen när det gäller bedömning av nyttan med olika former av stöd och övningar. Däremot anger en signifikant större andel av männen att de deltagit i en eller flera övningar. 12 % av männen och 19 % av kvinnorna anger att de aldrig deltagit i en övning.

Förtroende för kommunens krishanteringsförmåga. När det gäller bedömning av krisberedskapen inom olika områden finns en tendens till mer positiv bedömning hos männen vad gäller samverkan med andra inom kommunen. Tydligare skillnader framkommer vad gäller förtroendet för kommunens förmåga. Män anger högre förtroende för kommunens totala krishanteringsförmåga, hanteringsförmågan inom egen verksamhet och även hos de övriga kommunala verksamheterna.

Inställning i olika risk- och beredskapsfrågor. När det gäller inställning till olika frågor skiljer sig könen signifikant på endast två områden. Kvinnor anser i högre utsträckning att "Sverige är ett sårbart samhälle" och att "riskerna för allvarliga påfrestningar underskattas".

Könsskillnader inom gruppen socialchefer

Andelen kvinnor skiljer sig markant mellan olika befattningar, varför det är troligt att det föreligger interaktionseffekter mellan kön och befattning i resultaten. En särskild jämförelse har därför genomförts avseende könsskillnader inom gruppen socialchefer. Socialchefer är den befattningskategori i vår studie där könsfördelningen är jämnast (60 % män och 40 % kvinnor). Bland socialtjänstens chefer uppger 65 % av männen och 35 % av kvinnorna att de har personlig erfarenhet som aktör vid kris.

Inom gruppen socialchefer kvarstår en generell tendens till högre riskuppfattning hos kvinnor, men könsskillnaden är som tidigare signifikant endast för farligt gods/kemisk olycka, tåg/flyg/båtolyckor och våld. När det gäller oro för hantering av olika händelser finns en tendens till starkare oro hos kvinnor inom några områden, men skillnaden är signifikant endast för hanteringen av tåg/flyg/båtolyckor.

Tendensen till starkare förtroende hos männen för kommunens hanteringsförmåga kvarstår också inom socialchefsgruppen. Det gäller bedömningen av förmågan i övriga kommunala verksamhetsområden samt kommunens förmåga generellt jämfört med andra kommuner.

Vissa könsskillnader framkom endast i socialchefsgruppen. Inom den här kategorin uppger kvinnorna signifikant större nytta av sina erfarenheter inom två områden: personliga erfarenheter/utbildning och egna kontakter/nätverk). Kvinnor anger även i större utsträckning att det vardagliga arbetet ger god träning för ledarskap i kris, medan det bland männen finns en starkare optimism vad gäller samhällsutvecklingen.

Erfarenhet i befattning

Respondenterna delades in i tre grupper med avseende på antal år de arbetat i nuvarande/motsvarande befattning enligt följande:

- grupp 1 har arbetat 1–3 år i befattningen, n = 197
- grupp 2 har arbetat 4–10 år i befattningen, n = 279
- grupp 3, 11– eller fler år, n = 251

Man kan notera att drygt en fjärdedel av respondenterna är relativt nya i sin befattning. Korrelationen mellan ålder och år i befattning är 0.35. En viss systematisk skillnad i relation till befattning finns i materialet, framför allt i det att räddningschefer utgör en större andel i grupp 3 (25 %) medan socialchefer utgör större andel i grupp 1.

Personlig erfarenhet som aktör vid kris. Av gruppen som uppger att de har hanterat någon typ av kris är 23 % från grupp 1, och 38 % från respektive grupp 2 och 3. Mindre erfarenhet hos grupp 1 reflekteras även i den egna bedömningen, där man är mer benägen att bedöma sin egen erfarenhet som mindre än andras och anser sig allmänt ha mindre erfarenhet av hantering av svåra händelser.

Risk och oro för krishantering. Grupperna skiljer sig bara i några få delfrågor. Grupp 1, de som har kortast tid i nuvarande befattning, bedömer tekniska risker som större. I vissa frågor finns en tendens till ett omvänt U-samband, där *mellangruppen* uttrycker starkare oro än övriga för vad som kan inträffa i kommunen, samt för hantering av spridning av radioaktivitet och större vägolyckor.

Krisberedskap i kommunen. Bedömningar av beredskap i den egna kommunen skiljer sig inte generellt mellan grupperna. Grupp 1 har dock en mindre positiv syn på den mentala beredskapen i kommunen än övriga, och är mer tveksamma än gruppen mest erfarna (grupp 3) vad gäller bedömning av hanteringsförmåga i kommunen jämfört med andra kommuner, samt till hanteringsförmågan inom eget verksamhetsområde.

Personlig beredskap. Tydligast skillnader mellan grupperna återfinns i frågor om personlig beredskap. Gruppen med färre år i befattningen (grupp 1) känner sig mindre *personligt förberedda* i nästan samtliga avseenden, och upplever även att de haft mindre nytta av övningar, stöd från myndigheter samt *nytta* av utbildning/erfarenhet. De senare fallen kan naturligtvis spegla att grupp 1 i mindre utsträckning tagit del av sådant stöd.

Attityder/inställningar. I de olika frågorna om personlig syn på risk och beredskap skiljer sig grupperna bara i två avseenden. Den minst erfarna gruppen är mest tveksam till att vardagsarbetet ger god träning för ledarskap i kris samt till att man i kommunen arbetar med rätt scenario vid övningar.

IV. Upplevd risk, oro för krishantering och personlig beredskap: vidare analys

Upplevelse av risk och hanteringsoro i relation till specifika erfarenheter i kommunen

Redovisningen i avsnitt II visar att erfarenhet av allvarliga händelser påverkar synen på risk- och krishanteringsfrågor allmänt. I detta avsnitt undersöks närmare i vad mån olika typer av erfarenheter kan relateras till specifika risk- och beredskapsupplevelser.

Korrelationer mellan specifika kommunerfarenheter (kommunen har varit med om en viss typ av händelse en eller flera gånger) och bedömd risk och hanteringsoro för den händelsetypen respektive allmän risk/oro (genomsnittlig risk/orosbedömning för olika händelser) redovisas i tabell 11.

Generellt uppvisar erfarenhet starkare samband med riskbedömning än med hanteringsoro. Specifik erfarenhet av en viss typ av händelse uppvisar starkare samband med risk respektive hanteringsoro för motsvarande händelsetyp än för allmän risk eller allmän hanteringsoro. Korrelationsmönstret kan möjligen tolkas så att erfarenheter av en typ av påfrestning, exempelvis svår storm, ökar riskupplevelsen generellt, men i synnerhet för just storm. På motsvarande sätt skärps generell oro för hantering av svåra händelser, men särskilt för just storm. Översvämningar avviker från detta genomgående mönster i det att sambandet med specifik risk/hanteringsoro för just översvämningar är högt, men sambandet med allmän risk/oro obefintligt.

Tabell 11. Korrelation (Pearson *r*) mellan erfarenhet av viss kris/olyckstyp och bedömning av risk och hanteringsoro för motsvarande kris/olycka.

Kommunens erfarenhet	Riskbedömning		Oro för hantering	
	Specifik	Allmän	Specifik	Allmän
Översvämning	0,60 **	0,04 ns	0,32 **	0,05 ns
Storm/oväder	0,41 **	0,14 **	0,25 **	0,12 **
Stor brand	0,33 **	0,23 **	0,14 **	0,15 **
Kemisk olycka	0,21 **	0,19 **	0,20 **	0,09 *
Tåg/båt/flyg	0,25 **	0,20 **	0,20 **	0,14 **
Vägo.lycka,stor	0,42 **	0,26 **	0,17 **	0,17 **
Teknisk kollaps	0,36 **	0,18 **	0,16 **	0,14 **
Våld/hot	0,39 **	0,21 **	0,24 **	0,13 **
Händelser totalt¹		0,29 **		0,17 **
Påfrestningar totalt²		0,14 **		0,08 *

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

¹ Summa av olika typer av händelser i kommunen (en eller flera inom varje kategori).

² Summa antal olika typer av allvarliga händelser i kommunen.

Personlig beredskap och kommunal beredskap

I de gruppvisa jämförelserna har vi bland annat sett att erfarenhet tycks ha betydelse för hur förberedd individen upplever sig vara för att kunna hantera en svår händelse i kommunen. I den vidare analysen har vi granskat vilka faktorer som bäst predicerar en upplevelse av god beredskap.

Tabell K (bilaga 1) redovisar korrelationer (Pearson) mellan sammanfattande index för egen respektive kommunens beredskap och upplevd risk, hanteringsoro och frågor om inställning till risk och säkerhet.

Av tabellen framgår såväl likheter som skillnader i sambandsmönstren vad gäller bedömning av personlig respektive kommunens beredskap. Frågor om kommunens riskbild och om möjligheterna att träna för kris, träna i vardagen och det meningsfulla i planering är positivt relaterade till såväl egen som kommunens beredskap. Upplevd risk, hanteringsoro och sårbarhet i samhället är positivt relaterade enbart till personlig beredskap, vilket även gäller inställningen att det kan vara stimulerande att hantera kris.

Man kan notera att två frågor från Antonowskys Sense of Coherence (SOC)-skala korrelerar med känsla av egen beredskap. "Känsla av att ibland befinna sig i obekanta situationer" är negativt relaterad, medan sambandet med upplevelsen av att "övertäckas av beteende hos andra" är positivt. Analys av de tre SOC-frågorna indikerar låg inbördes reliabilitet (Cronbachs alpha = 0,24). En tolkning av de erhållna sambandsmönstren kan vara att varje enskild fråga får en egen "mening" satt i relation till undersökningens syfte och övergripande frågeställningar. En tolkning är att "känsla av att befinna sig i obekanta situationer och inte veta vad man skall göra" i detta sammanhang sätts i samband med att vara otillräckligt förberedd, medan "upplevelse av att övertäckas av beteenden hos personer man trodde man kände väl" relateras till upplevd osäkerhet i omvärlden, d.v.s. en form av riskmedvetenhet.

Tabeller 12 och 13 visar resultat från regressionsanalyser (stepwise) med *personlig beredskap* respektive *kommunberedskap* som beroende variabler. De redovisade modellerna är de som befanns ge bäst förklaring av respektive beroende variabel. Som framgår nedan tyder modellerna på en viss komplexitet i såväl upplevelsen av att personligen vara väl förberedd som upplevelsen av beredskap i egna kommunen.

Tabell 12. Förklaringsmodell över *personlig beredskap*. (Standardiserade betakoefficienter från regressionsanalys med *personlig beredskap* som beroende variabel. $R^2 = 0,42$)

Variabel	Standardiserad betakoefficient	t	p-värde
Hanteringsförmåga i egen verksamhet	0,270	8,236	<0,0001
Erfarenhet av kris (övrig)	0,20	5,8	<0,0001
Mental beredskap i kommunen	0,184	5,46	<0,0001
Förtroende för kommunens beredskap	0,176	5,167	<0,0001
Allmän riskupplevelse	0,098	3,305	<0,0010
Stimulerande att hantera kris	0,103	3,376	<0,0010
Erfarenhet av kommunal krishantering	0,097	2,9	<0,0040

Utifrån en granskning av modellen i tabell 12 kan de oberoende variablerna som bidrar till känsla av personlig beredskap grupperas i tre olika kategorier. Den första kategorin handlar om tilltro till *kommunens förmåga* att hantera kriser (hanteringsförmåga i eget verksamhetsområde; förtroende för beredskap i kommunen). Den andra handlar om *egna erfarenheter och syn på dessa* (egen erfarenhet av hantering av svåra situationer; erfarenhet av att hantera en kommunal kris; kan uppleva det som stimulerande att hantera en kris). Allmän riskupplevelse bildar en tredje kategori (*riskmedvetenhet*).

Tabell 13. Förklaringsmodell över kommunal beredskap. (Standardiserade betakoefficienter från regressionsanalys med kommunens beredskap som beroende variabel. $R^2 = 0,36$)

Variabel	Standardiserad betakoefficient	t	p-värde
Förberedd på samverkan internt	0,387	11,811	<0,0001
Tränar för rätt scenario i kommunen	0,239	7,271	<0,0001
Risker underskattas i kommunen	-0,208	-6,558	<0,0001
Meningsfullt att planera för kris	0,114	3,509	<0,0001
Ser optimistiskt på samhällets utveckling	0,098	3,305	<0,055

De variabler som bidrar till känslan av att beredskapen är god i den egna kommunen (tabell 13) kan även de grupperas i tre olika kategorier. Den första kategorin handlar om *egen beredskap för att samverka* med andra inom kommunen. Den andra handlar om *uppfattning om riskbilden i kommunen*, d.v.s. att man arbetar efter rätt scenario och inte underskattar riskerna. Tilltro till att det är meningsfullt att planera och en optimistisk syn på samhällsutvecklingen kan sägas spegla en tredje kategori som har med *meningsfullhet inför framtiden* att göra.

Diskussion

Den bild som framträder i studien av hur kommunchefer, räddningschefer, socialchefer och tekniska chefer bedömer sin egen och sin kommuns beredskap är i flera avseenden positiv. Hos de flesta är förtroendet för kommunens beredskap ganska eller mycket gott. Få är särskilt oroade för vad som kan komma att inträffa i den egna kommunen.

Bedömningen av personlig beredskap och även av den egna kommunens beredskap är i flertalet fall positiv, såväl i absoluta bedömningar som relativt andra jämförbara kommuner. Men även om bilden är övervägande positiv framträder också skillnader mellan olika befattningskategorier vad gäller erfarenheter och syn på vissa frågor. Erfarenhet av att ha hanterat en svår händelse, antingen den är personlig eller att man är verksam i en kommun med sådana erfarenheter, påverkar synsättet och inställningen till beredskap.

Att flertalet kommunala aktörer bedömer beredskapen som god i den egna kommunen kan ses som positivt. Samtidigt kan det finnas anledning att fundera över hur det förhållandet kan påverka vaksamheten vad gäller riskutveckling och brister i egen beredskap. Det kan te sig något överraskande att flertalet säger sig så sällan uppleva någon oro för vad som kan inträffa i den egna kommunen, i synnerhet då studien genomfördes under en period av internationell konflikt och debatt om framtida hot (kriget i Irak och terroristhot). På individnivå är fenomenet "realistisk optimism" eller "det händer inte mig" väldokumenterat (Weinstein, 1984). Det kan vara rimligt att tro att "det händer inte här" kan vara ett relaterat fenomen. En av fyra respondenter tror att den egna kommunen har bättre beredskap än andra, medan mycket få (4 %) tror att den kan vara sämre.

På individnivå anses ett visst mått av realistisk optimism vara betydelsefull för den mentala hälsan (Taylor & Brown, 1988), på samma sätt kan man tänka sig att ett visst mått av optimism och framtidstro

i kommunerna torde vara viktigt för att uppamma kraft till att ta itu med problem och satsa inför framtiden. I vår studie är det särskilt kommunchefer som i sina svar visar en mer optimistisk syn när det gäller den egna kommunens beredskap och krishanteringsförmåga, samt även utvecklingen i samhället i stort. Optimism kan i Schwarzers termer (1994) vara antingen defensiv (där man förnekar problemen) eller funktionell och adaptiv (vilket leder till probleminriktade beteenden). Våra data uppvisar positiva samband mellan upplevelsen av att vara förberedd, såväl personligt som inom kommunen, och (högre) riskuppfattning, vilket möjligen kan tolkas som en indikation att känslan av god beredskap inte i första hand grundas på riskförnekande.

Svarsmönstren i studien speglar såväl likheter som vissa skillnader mellan olika befattningskategorier. Relativa riskbedömningar är likartade för alla fyra grupperna, även om nivåerna skiljer sig något. Däremot finns större skillnader mellan befattningar när det gäller oro för hantering av olika händelser. Här tycks den egna yrkesrollen i större utsträckning prägla vilka risker som hamnar i fokus. Detta framgår särskilt tydligt när det gäller risk för socialt hot eller våld, där tekniska chefer uttrycker låg oro i tydlig kontrast till bedömningar från socialcheferna. I den mån liknande förhållanden återfinns i enskilda kommuner skulle man förvänta sig större enighet bland olika befattningskategorier beträffande riskbilden än beträffande prioritering av åtgärder. Data från Lajksjö (2003) tyder också på att värderingar har större betydelse för bedömning av åtgärder än för bedömning av risk.

I flera avseenden ger kommunchef och räddningschef likartade svar, vilka skiljer sig från socialchefer och tekniska chefer. Kommun- och räddningschefer upplever sig exempelvis generellt bättre förberedda, anser sig ha större nytta av övningar och stöd från myndigheter och har större tilltro till att man arbetar efter en realistisk riskbild och tränar på rätt scenario vid övningar. Svarsmönstret hos socialchefer och tekniska chefer speglar att dessa oftast är mindre delaktiga i krisberedskapen, de känner till mindre när det gäller erfarenheter i kommunen, deltar i mindre utsträckning i krisledningsgrupp, utbildning och information om nya lagen, har deltagit mindre i övningar, osv. Skillnaderna låter sig enkelt förklaras utifrån skilda arbetsuppgifter och ansvarsområden, där kommun- och räddningschefer i sina respektive roller har ett mer övergripande ansvar för risk- och säkerhetsfrågor. Det kan dock finnas anledning att närmare fundera över vilka implikationer skillnader mellan olika befattningskategorier kan ha för det gemensamma arbetet med kris- och beredskapsfrågor.

I en diskussion om förhållanden i USA redovisar Streeter (1993) data som tyder på att socialtjänsten tenderar att ha sämre beredskap och vara mindre involverad i den lokala samhälleliga planerings- och övningsverksamheten. Samtidigt lyfter han fram empiriska erfarenheter som tydliggör vilken betydelse socialtjänsten ofta visat sig få vid hantering av olika typer av samhälleliga händelser och kriser. Intervjuer med aktörer efter svåra händelser i svenska kommuner visar på liknande sätt att socialtjänsten ofta kommit att spela en aktiv och betydelsefull roll (Enander m.fl., 2004). Samtidigt ger föreliggande studie bilden av att socialchefer är mindre involverade i krisplanering och beredskap än andra kommunala aktörer.

Olikheter i synsätt och erfarenheter hos skilda befattningskategorier kan ses som en styrka i uppbyggnad av beredskapen. Erfarenheter från inträffade händelser visar att aktörer ofta lyfter fram just värdet av att ta tillvara olika förmågor och kunskaper i samband med en krishändelse (Enander & Johansson, 2000; Enander m.fl., 2004). Man kan i detta sammanhang notera att det är socialchefer, tillsammans med räddningschefer, som i högre utsträckning anser sig förberedda för hantering av stressreaktioner och som tycker att det vardagliga arbetet ger god träning för ledarskap i kris. Det kan vara viktigt att vara medveten om skillnader mellan befattningskategorier och att aktivt verka för att ta vara på dessa även i planerings- och beredskapsskedet.

Behovet av en bred erfarenhetsbas vid krisplanering har lyfts fram av andra forskare som uppmärksammat att kvinnor tenderar att vara kraftigt underrepresenterade i sådana sammanhang (Fothergill, 1998). I vår respondentgrupp är knappt 20 % kvinnor, varför jämförelser mellan män och kvinnor i materialet bör tolkas med försiktighet. De skillnader vi kunnat notera ligger i linje med annan forskning, det vill säga en tendens till starkare riskuppfattning och starkare oro för hantering av händelser, samt något lägre förtroende för kommunens krishanteringsförmåga hos kvinnorna.

Egen erfarenhet av en faktisk händelse visar sig vara en betydande faktor för synen på beredskapsfrågor. Individer med personlig erfarenhet tenderar att uppleva större risk (ökad benägenhet att kunna tänka "det kan hända här"), men känner sig också bättre förberedda. Svarsmönstret speglar den inställning som kommit fram även i våra tidigare intervjustudier. Det är rimligt att tro att en viktig faktor här är utfallet av den situation som man varit med om, det vill säga om det har varit en lyckad krishanteringssituation eller inte. I våra data från denna studie har vi inte möjlighet att knyta erfarenheten till någon specifik händelse.

I tidigare intervjuer med aktörer som "varit med" har vi dock noterat att dessa påfallande ofta lyfter fram att det "gick ju bra", ibland med hänvisning till en god portion tur. Tendensen att lyfta fram det positiva och tona ned mindre lyckade aspekter kan vara en del i det psykologiska och sociala efterarbetet av en svår händelse, vilket vissa forskare också påpekat kan vara ett hinder mot lärande från kriser (Stern, 1997). I fortsatta studier vore det av intresse att närmare studera hur olika typer av erfarenheter och individens värdering av dessa påverkar inställning till risk- och beredskapsfrågor.

Personlig erfarenhet av att själv ha varit med tycks ha starkare inverkan på individens synsätt än förhållandet att man är verksam i en kommun där det inträffat någon svår händelse. Tydliga effekter av kommunal erfarenhet framgår dock i en starkare riskupplevelse samt i en mer positiv syn på krisberedskapen i kommunen när det gäller andra aspekter än egen verksamhet, till exempel samverkan externt. I intervjuer lyfter aktörer fram att en svår händelse kan bidra till att öppna upp kommunikation och främja samarbete mellan olika instanser. Enkätresultaten tycks peka i samma riktning. I en diskussion om lyckade övningar lyfter Peterson & Perry (1999) fram den positiva effekten av att grupper som normalt inte arbetar tillsammans förs samman och får tillfälle att uppleva positivt samarbete och laganda. Man "ser att systemet fungerar", som en intervjuperson uttryckt det. Krishantering kan också innebära en utmaning och ett tillfälle att utveckla personliga egenskaper (Paton m.fl., 2000). Gruppen med personlig erfarenhet av krishantering är också mer benägen att instämma i att det kan vara stimulerande att hantera en kris.

En möjlig fara med erfarenhet har Stern (1997) relaterat till överinläring, där han menar att man riskerar att planera för den förra krisen och inte uppmärksammar andra hotbilder. I våra data fann vi också att risken för just den typ av risk eller kris som man i kommunen har erfarenhet av tenderar att förstärkas. Detta kan tydas som en liknande effekt av att en viss risk blir mer påtaglig än andra. Detta kan naturligtvis vara en realistisk bedömning, men det finns anledning att också vara uppmärksam på denna typ av effekt. På liknande tema uppmärksammar Paton & Flin (1999) risken att positiva erfarenheter kan bidra till att man överskattar den egna framtida responsförmågan.

Ett problem som uppkom i samband med datainsamlingen var att en betydande andel befattningshavare lämnade enkäten vidare inom den egna organisationen. Detta har något försvagat möjligheterna att jämföra de fyra ursprungliga befattningsgrupperna med varandra, och sam-

tidigt medfört en tydlig representation i materialet av kategorierna beredskapssamordnare samt säkerhetschefer. Av kommentarer till att enkäter lämnats vidare kan vi dra slutsatsen att detta oftast skett därför att man velat få med synpunkter från dem som är mest insatta i dessa frågor i kommunen. Detta torde samtidigt ha medfört att kunskaper och engagemang i dessa frågor snarare över- än underskattas i respondentgruppen. Man kan också tolka överlämnandet till "experten" inom kommunen som ett tecken på att risk- och säkerhetsfrågor tenderar att hamna på vissa bord, inte på andra.

I diskussionen om möjliga positiva och negativa effekter av optimism, förtroende för den egna förmågan och för kommunens krisberedskap samt tillit till tidigare erfarenhet handlar det genomgående om att finna en balans mellan å ena sidan en realistisk respekt inför osäkerhet och oförutsedda krav, och å andra sidan en positiv syn på det meningsfulla i att planera, öva och förbereda sig. För beslutsfattare och ledare inom kommunerna torde den medvetenheten och förmågan att bedöma "balansläget" inom det egna verksamhetsområdet och i organisationen som helhet vara en viktig del i uppbyggnaden av beredskapen. Här borde övningar och andra erfarenheter kunna användas och analyseras som indikatorer på behov hos olika aktörer och aktörsgrupper. Beroende på hur de utformas och används kan övningar exempelvis stärka förtroendet hos dem som saknar erfarenhet, men även fungera som tankeställare inför nya problem hos rutinerade som "varit med förr".

Referenser

- Antonowsky, A. (1987). *Unraveling the mystery of health: how people manage stress and stay well*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Broberg Wulff, M., Melkersson, M. & Wulff, P. (1998a). *Kommunens krisledning*. FOA--R--9800706-240--SE. Stockholm: Försvarets forskningsanstalt.
- Broberg Wulff, M., Melkersson, M. & Wulff, P. (1998b). *Beredskapssamordnarens roll*. FOA--R--9800707-240--SE. Stockholm: Försvarets forskningsanstalt.
- Broberg Wulff, M., Melkersson, M. & Wulff, P. (1998c). *Hemskydd*. FOA--R--9800708-240--SE. Stockholm: Försvarets forskningsanstalt.
- Broberg Wulff, M., Melkersson, M. & Wulff, P. (1998d). *Räddningstjänst under höjd beredskap*. FOA--R--9800709-240--SE. Stockholm: Försvarets forskningsanstalt.
- Carley, K.M. & Harrald, J.R. (1997). Organizational learning under fire: theory and practice. *American Behavioral Scientist*, 40(3), 310-332.
- Deverell, E. (2003). *The 2001 Kista blackout: corporate crisis and urban contingency*. CRISMART vol 20. Stockholm: Swedish National Defence College.
- Enander, A., Hede, S. & Lajksjö, Ö. (2004). *Att stå i stormens öga. Delrapport 3 från projektet Beredskap och krishantering i svenska kommuner*. KBM:s forskningsserie nr 6. Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten.
- Enander, A., & Johansson, A. (2000). *Agera i och lära av kriser: en förstudie om olika aktörers erfarenheter*. Stockholm: Överstyrelsen för Civil Beredskap.
- Fischer, H.W. III (1996). What emergency management officials should know to enhance mitigation and effective disaster response. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 4:4, 208-217.
- Fothergill, A. (1998). The neglect of gender in disaster work: an overview of the literature. I E. Enarson & B. Morrow (red.), *The gendered terrain of disaster: through women's eyes*. Praeger: Westport CT.
- Hagström, A. & Sundelius, B. (2001). *Krishantering på göteborgska: en studie av brandkatastrofen den 29-30 oktober 1998*. CRISMART vol 15. Stockholm: Försvarshögskolan.

- Hartoft, P. & Nilsson, A. (1999). *Erfarenheter av övergripande ledning vid kris*. FOA-R-99-01225-505-SE. Stockholm: Försvarets Forskningsanstalt.
- Hjert, C. (2002) *Kommunledning i stormens öga: Om ett nytt krishanteringssystem*. Stockholm: Svenska Kommunförbundet.
- Hooper, M.K. (1999). Disaster preparedness: an analysis of public safety agency and community preparedness during the Northridge earthquake. *International Journal of Public Administration*, 22(5), 679–710.
- Lajksjö, Ö. (1999). Perspektiv på riskhantering och arbete med säkerhetsfrågor i svenska kommuner. I G. Larsson (red.), *Ledarskap under stress*. Karlstad: Försvarshögskolan.
- Lajksjö, Ö. (2003). "Risk", åtgärder och värden: Analys av ett datamaterial. Opublicerad PM till SRV från projektet Risk och värdering.
- Lajksjö, Ö., Enander, A. & Hede, S. (2004). *Drivkrafter för arbete med säkerhets- och beredskapsfrågor. Delrapport 2 från projektet Beredskap och krishantering i svenska kommuner*. KBM:s forskningsserie nr 5. Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten.
- Larsson, G. & Enander, A. (1997). Preparing for disaster: public attitudes and actions. *Disaster Prevention and Management*, 6:1, 11–21.
- Lagadec, P., (1997). *Preparing organisations for crises: Countering normal pathologies, launching and driving learning processes*. Paper presented at Emergency planning education 4th international conference, October 20–22 1997, Prague, Czech republic.
- Paton, D. (1997). Post-event support for disaster workers: integrating recovery resources and the recovery environment. *Disaster Prevention and Management*, 6(1), 43–49.
- Paton, D. & Flin, R. (1999). Disaster stress: an emergency management perspective. *Disaster Prevention and Management*, 8(4), 261–267.
- Paton, D., Smith, L. & Violanti, J. (2000). Disaster response: risk, vulnerability and resilience. *Disaster Prevention and Management*, 9(3), 173–179.
- Peterson, D.M. & Perry, R.W. (1999). The impact of disaster exercises on participants. *Disaster Prevention and Management*, 8(4), 241–254.
- Quarantelli, E.L. (1996). The future is not the past repeated: Projecting disasters in the 21st century from current trends. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 4 (4), 228–240.
- Quarantelli, E.L. (1999). Implications for programmes and policies from future disaster trends. *Risk management: An international Journal*, 9–19, Perpetuity Press Ltd.
- Quarantelli, E.L. (2001). Another selective look at future social crises: some aspects of which we can already see in the present. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 9(4), 233–237.

- Robert, B. & Lajtha, C.** (2002). A new approach to crisis management. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 10(4), 181–191.
- Rosenthal, U.** (1998) Future disasters, future definitions. In E.L. Quarantelli (Ed.) *What is a disaster? Perspectives on the question*, s 146–160. London: Routledge.
- Schwarzer, R.** (1994). Optimism, vulnerability and self-beliefs as health-related cognitions: a systematic overview. *Psychology and Health*, 9, 161–180.
- Sjöberg, L.** (2001). *Upplevelser av hot och kriser*. SSE/EFI Working paper series in Business Administration 2001:5. Stockholm: Handelshögskolan.
- SFS 1994:1720.** Lag om civilt försvar. Rixlex (<http://rixlex.riksdagen.se>): Försvarsdepartementet.
- SFS 2002:833.** Lag om extraordinära händelser i fredstid hos kommuner och landsting. Rixlex (<http://rixlex.riksdagen.se>): Finansdepartementet.
- Stern, E.** (1997). Crisis and learning: a conceptual balance sheet. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 5(2), 69–86.
- Streeter, C.L.** (1993). Living with environmental risk: exploring the role of social services in natural and human-made disasters. *Journal of Applied Social Sciences*, 17(1), 95–110.
- Taylor, S.E. & Brown, J.D.** (1988). Illusion and well-being: a social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin*, 103(2), 193–210.
- Weinstein, N.** (1984). Why it won't happen to me: perceptions of risk factors and susceptibility. *Health Psychology*, 3(5), 431–457.

Bilaga 1

Tabell A. Svarsfrekvens per kommuntyp.

Kommuntyp	Antal kommuner	Antal enkäter	Antalet svar	%
Storstad	3	11	10	1,4
Förort	36	135	94	12,8
Större stad	26	97	69	9,4
Medelstor stad	40	152	107	14,5
Glesbygdskommun	53	197	133	18,0
Industrikommun	30	148	96	13,0
Landsbygdskommun	29	122	70	9,5
Övrig större stad	31	103	69	9,3
Övrig mindre stad	42	136	88	12,0
Totalt			737	99,7
Uppgift saknas			2	0,3
Totalt	290	1101	739	100

Tabell B. Procentuell fördelning i ålderskategorier.

Ålder	n	%
65 el. äldre	29	3,9
55-64	142	19,2
45-54	415	56,2
35-44	148	20,0
Totalt	734	99,3
Uppgift saknas	5	1,0
Totalt	739	100,0

Tabell C. Antal år i befattning.

Antal år i befattning	n	%
0-1 år	67	9,1
2-3 år	130	17,7
4-5 år	97	13,1
6-10 år	182	24,6
11-15 år	123	16,6
16 år eller mer	128	17,3
Totalt	727	98,4
Uppgift saknas	12	1,6
Totalt	739	100,0

Tabell D. Procentuell fördelning hanterat/ej hanterat kommunal kris per befattning.

Befattning	Hanterat med ledningsansvar, %	Hanterat utan ledningsansvar, %	Aldrig hanterat kris, %
Kommundirektör	37,5	11,1	51,4
Teknisk chef	27,8	15,8	56,3
Socialchef	28,5	9,7	61,8
Räddningschef	66,7	11,6	21,7
Samordnare/säkerhet	24,3	18,6	57,1
Övrig befattning	20,2	16,7	63,1

Tabell E. Deltagit i kommunal beredskapsövning per befattning.

Befattning	Flera övningar	En övning	Ingen övning	Total per befattning
Kommundirektör	112	23	8	143
%	78,3	16,1	5,6	
Teknisk chef	93	34	31	158
%	58,9	21,5	19,6	
Socialchef	86	34	31	158
%	59,7	23,6	16,7	
Räddningschef	112	13	6	131
%	85,5	9,9	4,6	
Samordnare/säkerhet	58	6	7	71
%	81,7	8,5	9,9	
Övrig befattning	45	20	20	85
%	53,0	23,5	23,5	
Totalt	506	130	96	732
	69,1	17,8	13,1	

Tabell F. Bedömning av kommunens beredskap ur olika aspekter per befattning.

		n	M	SD
Ledningsfrågor*	Kommundirektör	143	3,9	0,7
	Teknisk chef	158	3,7	0,7
	Socialchef	139	3,5	0,8
	Räddningschef	130	3,7	0,8
	Totalt	570	3,7	0,8
Informationsfrågor*	Kommundirektör	144	3,7	0,8
	Teknisk chef	157	3,7	0,8
	Socialchef	138	3,4	0,8
	Räddningschef	130	3,6	0,9
	Totalt	569	3,6	0,8
Uppdaterad beredskapsplan*	Kommundirektör	140	3,7	0,9
	Teknisk chef	156	3,5	0,9
	Socialchef	132	3,4	0,9
	Räddningschef	128	3,5	0,9
	Totalt	556	3,5	0,9
Samverkan mellan förvaltningar i kommunen*	Kommundirektör	142	3,9	0,7
	Teknisk chef	158	3,6	0,8
	Socialchef	143	3,6	0,8
	Räddningschef	130	3,6	1,0
	Totalt	573	3,7	0,8
Samverkan med andra i kommunen	Kommundirektör	141	3,6	0,7
	Teknisk chef	152	3,4	0,8
	Socialchef	138	3,4	0,9
	Räddningschef	129	3,4	0,9
	Totalt	560	3,4	0,8
Mental beredskap*	Kommundirektör	142	3,4	0,9
	Teknisk chef	154	3,1	0,8
	Socialchef	135	3,2	0,8
	Räddningschef	130	3,2	0,9
	Totalt	561	3,2	0,9

(*) En eller flera signifikanta skillnader mellan befattningskategorier.

Tabell G. Bedömning av egen beredskap ur olika aspekter per befattning.

		n	M	SD
Kommunikation med media*	Kommundirektör	144	4,1	1,2
	Teknisk chef	159	3,6	1,3
	Socialchef	143	3,6	1,2
	Räddningschef	129	4,2	1,1
	Totalt	575	3,9	1,2
Kommunikation med allmänheten*	Kommundirektör	144	3,8	1,1
	Teknisk chef	159	3,5	1,1
	Socialchef	143	3,6	1,1
	Räddningschef	129	4,0	1,1
	Totalt	575	3,7	1,1
Krisledning*	Kommundirektör	143	4,1	1,0
	Teknisk chef	159	3,6	1,1
	Socialchef	142	3,7	1,2
	Räddningschef	131	4,2	0,9
	Totalt	575	3,9	1,1
Personal/ uthållighetsfrågor	Kommundirektör	143	3,6	1,1
	Teknisk chef	158	3,6	1,0
	Socialchef	142	3,7	1,0
	Räddningschef	131	3,9	0,9
	Totalt	574	3,7	1,0
Hantering av stress/ efterreaktioner*	Kommundirektör	143	3,4	1,2
	Teknisk chef	156	3,1	1,2
	Socialchef	140	3,8	1,0
	Räddningschef	131	4,0	1,0
	Totalt	570	3,6	1,2
Samverkan internt*	Kommundirektör	144	4,2	1,0
	Teknisk chef	158	3,7	1,1
	Socialchef	142	3,9	1,0
	Räddningschef	131	4,1	1,0
	Totalt	575	3,9	1,1

Samverkan externt*	Kommundirektör	143	3,6	1,1
	Teknisk chef	158	3,3	1,1
	Socialchef	140	3,3	1,1
	Räddningschef	131	3,8	1,0
	Totalt	572	3,5	1,1
Allmänhetens behov*	Kommundirektör	140	3,3	0,9
	Teknisk chef	156	3,1	1,0
	Socialchef	137	3,2	1,0
	Räddningschef	130	3,5	0,9
	Totalt	563	3,3	1,0

* En eller flera signifikanta skillnader mellan befattningskategorier.

Tabell H. Bedömning av intresse för krishanteringsfrågor respektive hanteringsförmåga vid kris hos olika grupperingar inom kommunen.

	Befattning	n	M	SD
Intresse inom eget verksamhetsområde*	Kommundirektör	144	2,85	0,56
	Teknisk chef	158	2,73	0,64
	Socialchef	143	2,71	0,62
	Räddningstjänstchef	131	3,27	0,64
	Totalt	576	2,88	0,65
Intresse hos övriga kommunala verksamheter	Kommundirektör	143	2,61	0,57
	Teknisk chef	151	2,48	0,58
	Socialchef	136	2,43	0,59
	Räddningschef	128	2,53	0,64
	Totalt	558	2,51	0,60
Intresse hos allmänheten*	Kommundirektör	136	2,12	0,45
	Teknisk chef	145	2,01	0,49
	Socialchef	120	2,11	0,46
	Räddningschef	118	2,21	0,55
	Totalt	519	2,11	0,50

Intresse hos media	Kommundirektör	137	2,26	0,61
	Teknisk chef	144	2,22	0,66
	Socialchef	121	2,34	0,64
	Räddningschef	120	2,37	0,62
	Totalt	522	2,29	0,64
Hanteringsförmåga inom eget verksamhetsområde*	Kommundirektör	143	3,23	0,51
	Teknisk chef	159	3,23	0,54
	Socialchef	143	3,19	0,54
	Räddningschef	131	3,52	0,53
	Totalt	576	3,28	0,55
Hanteringsförmåga hos övriga kommunala verksamhetsområden*	Kommundirektör	142	3,16	0,46
	Teknisk chef	143	3,03	0,47
	Socialchef	132	3,00	0,49
	Räddningschef	129	2,95	0,56
	Totalt	546	3,04	0,50
Hanteringsförmåga hos allmänheten*	Kommundirektör	129	2,65	0,58
	Teknisk chef	129	2,46	0,64
	Socialchef	109	2,48	0,54
	Räddningschef	118	2,46	0,57
	Totalt	485	2,51	0,59

* En eller flera signifikanta skillnader mellan befattningskategorier.

Tabell 1. Bedömning av nyttan av olika former av stöd och erfarenheter för krisberedskap inom eget ansvarsområde.

	Befattning	n	M	SD
Beredskaps/ krislednings- övningar*	Kommundirektör	137	3,83	0,77
	Teknisk chef	141	3,40	0,93
	Socialchef	128	3,41	0,98
	Räddningschef	128	3,70	0,82
	Totalt	534	3,58	0,89
Stöd från myndigheter*	Kommundirektör	140	3,29	0,77
	Teknisk chef	146	3,04	0,75
	Socialchef	133	3,15	0,83
	Räddningschef	131	3,47	0,78
	Totalt	550	3,23	0,80
Personliga erfarenheter/ utbildning*	Kommundirektör	140	3,59	0,78
	Teknisk chef	152	3,53	0,82
	Socialchef	137	3,64	0,81
	Räddningschef	131	4,03	0,66
	Totalt	560	3,69	0,80
Egna kontakter /nätverk*	Kommundirektör	138	3,17	0,87
	Teknisk chef	150	3,23	0,88
	Socialchef	133	3,35	0,89
	Räddningschef	131	3,78	0,85
	Totalt	552	3,37	0,90
Utredningar/ rapporter från inträffade händelser*	Kommundirektör	136	2,82	0,78
	Teknisk chef	149	2,83	0,81
	Socialchef	134	2,93	0,84
	Räddningschef	131	3,21	0,74
	Totalt	550	2,94	0,81

* En eller flera signifikanta skillnader mellan befattningskategorier.

Tabell J. Analys av svar hos respondenter med respektive utan erfarenhet av allvarliga händelser på individ- och kommunnivå.

	Erfarenhet på individnivå		Ej erfarenhet på individnivå		F-värde individ effekt	F-värde kommun effekt	F-värde individ x kommun
	M	SD	M	SD			
	Erfarenhet i kommunen	Ej erfarenhet i kommunen	Erfarenhet i kommunen	Ej erfarenhet i kommunen			
Risk							
Diffusa risker	1,8 0,8	1,8 0,9	1,8 0,9	1,8 0,9	0,81	0,16	0,01
Risk för olyckor	3,3 0,8	3,2 0,9	3,2 0,9	3 0,9	6,2 *	3,8 -	0,43 -
Infrastruktur	3,1 0,8	2,8 0,7	2,8 0,9	2,7 0,9	12,5 **	12,4 **	0,4 -
Allmän	2,8 0,6	2,7 0,7	2,7 0,7	2,5 0,7	7,9 **	6,3 **	0,02 -
Risk, våld	2,7 1,1	2,6 1,0	2,7 1,0	2,6 1,0	0,03 -	3,0 -	0,13 -
Hanteringsoro							
Diffusa	1,8 1,3	1,8 1,3	1,7 1,4	1,7 1,2	2,0 -	0,01 -	0,2 -
Olycka	2,6 1,0	2,6 1,1	2,6 1,2	2,4 1,2	0,9 -	0,3 -	0,8 -
Infra	2,3 1,1	2,1 1,1	2,2 1,1	2,1 1,1	0,4 -	4,0 *	1,1 -
Allmän	2,3 0,9	2,2 1,0	2,2 0,9	2,1 1,0	1,2 -	1,0 -	0,6 -
Våld	2,3 1,5	2,0 1,3	2,3 1,4	2,1 1,5	0,1 -	2,9 -	1,19 -
Krisberedskap i kommunen							
Ledning	3,9 0,7	3,7 0,8	3,7 0,8	3,7 0,7	2,1 -	4,2 -	2,3 -
Info	3,8 0,7	3,6 0,9	3,6 0,8	3,5 0,8	2,6 -	6,2 *	1,5 -
Plan	3,7 0,8	3,4 0,8	3,5 0,8	3,6 0,8	0,2 -	2,0 -	4,0 **
Samverk. intern	3,9 0,8	3,6 0,8	3,5 0,8	3,6 0,8	3,7 -	3,4 -	8,4 **

Samverk. extern	3,7 0,7	3,3 0,8	3,4 0,7	3,4 0,8	2,4 –	1,0 **	6,4 *
Mental	3,4 0,9	3,2 0,8	3,2 0,7	3,1 0,8	5,8 *	4,2 –	1,4 –

Intresse för krishanteringsfrågor

Egen verksamhet	3,0 0,6	3,0 0,7	2,8 0,6	2,8 0,6	14,1 **	0,53	0,05
Övriga kommun	2,7 0,6	2,4 0,6	2,5 0,6	2,5 0,6	2,0 –	4,4 *	4,2 *
Allmänhet	2,2 0,5	2,1 0,5	2,1 0,5	2,1 0,5	1,1 –	1,0 –	0,06 –
Media	2,4 0,6	2,3 0,6	2,3 0,7	2,2 0,6	1,8 –	2,6 –	0,12 –

Hanteringsförmåga i kommun

Egen verksamhet	3,4 0,6	3,3 0,5	3,2 0,5	3,1 0,5	21,4 **	1,2 –	0
Övriga kommun	3,1 0,5	3,0 0,5	3,0 0,4	3,0 0,5	4,0 *	3,6 –	1,8
Allmänhet	2,5 0,6	2,5 0,5	2,4 0,6	2,5 0,6	2,2 –	0,2 –	0,7 –
Oro för kommunen	3,9 1,0	4,0 0,1	4,1 0,1	4,1 1,0	3,9 *	2,0 –	0,3 –
Krisberedskap i kommunen	3,4 0,6	3,2 0,5	3,2 0,5	3,1 0,5	10,0 **	14,1 **	2,0 –
Förtroende f.k. hanteringsförm.	3,9 0,6	3,7 0,6	3,7 0,6	3,7 0,6	4,2 *	3,7 –	2,4 –

Egen förberedelse

Kontakt med media	4,2 1,2	3,9 1,1	3,5 1,2	3,5 1,3	28,6 **	1,9	2,4
Kontakt med allmänhet	4,0 1,1	3,8 1,1	3,5 1,1	3,3 1,1	28,0 **	2,3 –	0,01 –
Krisledning	4,3 1,0	4,0 1,0	3,7 1,1	3,6 1,1	42,5 **	6,4 *	1,6 –
Personal	3,9 1,0	3,8 1,0	3,5 1,1	3,4 1,0	21,0 **	2,6 –	0,03 –
Stress	3,9 1,1	3,8 1,1	3,4 1,2	3,2 1,2	30,2 **	1,6 –	0,11 –
Samverkan internt	4,3 1,0	4,0 1,0	3,8 1,0	3,7 1,1	19,6 **	6,1 *	2,5 –
Samverkan externt	3,8 1,0	3,6 1,0	3,4 1,1	3,2 1,0	25,2 **	5,6 *	0,01 –

Allmänh. behov	3,6 1,0	3,3 0,9	3,2 1,0	3,0 1,0	19,0 **	8,7 **	0,08 –
Nyttan av							
Övningar	3,7 0,9	3,7 0,8	3,5 0,9	3,5 1,0	6,8 **	0,02 –	0,13 –
Stöd från myndighet	3,4 0,8	3,3 0,7	3,2 0,8	3,2 0,8	5,6 *	0,2 –	0,5 –
Utbildning	3,9 0,7	3,9 0,6	3,5 0,9	3,6 0,8	34,6 **	0,02 –	1,3 –
Nätverk	3,6 0,9	3,5 0,9	3,3 0,9	3,3 0,9	15,6 **	0,06 –	0,3 –
Rapporter	3,1 0,8	3,0 0,7	2,8 0,9	3,0 0,9	6,2 *	3,0 –	3,7 –
Attityder och värderingar							
Rätt scenario	4,5 1,4	4,3 1,4	4,0 1,4	4,2 1,4	7,3 **	0,01 –	3,2 –
Träna sin förmåga	5,9 1,0	5,8 1,0	5,6 1,0	5,8 1,0	4,3 *	0,4 –	3,5 –
Träning i vardagen	4,9 1,4	5,0 1,4	4,6 1,4	4,3 1,6	19,0 **	0,7 –	2,5 –
Stimulera hant. kris	4,7 1,4	4,7 1,5	4,5 1,4	4,4 1,5	4,1 *	0,3 –	0,01 –
Riskbild	5,3 1,1	5,0 1,1	5,0 1,2	4,9 1,1	2,6 –	4,6 –	0,7 –

Tabell K. Korrelationer mellan personlig beredskap/kommunberedskap och risk, hanteringsoro samt attitydfrågor (se tabeller 7-9).

	Personlig beredskap	Kommunens beredskap
Riskbedömning (medelv.)	0,18 **	0,05
Hanteringsoro (medelv.)	0,09*	-0,04
Sverige är sårbart	0,11**	0,04
Samhällsutveckling positiv	0,15**	0,14**
Risker överskattas	-0,01	-0,03
Risker underskattas	-0,04	-0,24**
Tränar rätt scenario	0,27**	0,37**
Kan träna krishantering	0,12**	0,08*
Träna i vardagen	0,36**	0,17**
Meningsfullt planera för kris	0,24**	0,20**
Realistisk riskbild i kommun	0,31**	0,39**
Stimulerande hantera kris	0,25**	0,07
Överraskas av andras beteende	0,13**	0,06
Obekanta situationer	-0,12**	-0,03
Mening i dagliga livet	0,02	0,04

ISSN: 1652-3717
ISBN: 91-85053-49-X

Krisberedskapsmyndigheten

Box 599
101 31 Stockholm

Tel 08-593 710 00
Fax 08-593 710 01

[kbm@krisberedskaps
myndigheten.se](mailto:kbm@krisberedskapsmyndigheten.se)

[www.krisberedskaps
myndigheten.se](http://www.krisberedskaps
myndigheten.se)